

ATATÜRK DÖNEMİNDE TÜRKİYE’DE ORMAN VE ORMANCILIK POLİTİKASI (1920-1938)

NADİR YURTOĞLU*

Z

Bu makale 1920 yılından 1938’e kadar olan süreçte Türkiye’de orman ve ormancılık politikası ile bunun ekonomiye olan yansımalarına odaklanmaktadır. Çalışma, Atatürk Dönemi’nde ormanlarla ilgili yapılan yasal düzenlemeler; orman ve ormancılık faaliyetleri ve Orman faaliyetlerinde örgütlenme ile sınırlandırılarak üç ana başlık dâhilinde incelenmiştir. Orman ve ormancılığın ülke ekonomisine olan etkileri sayısal verilerle değerlendirilmiştir. Çalışmanın kaynak materyalini, Başkanlık Cumhuriyet Arşivi Belgeleri, resmî yayınlardan; Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Zabıt Ceridesi, kanunlar ve tutanak dergileri, Türkiye Cumhuriyeti Resmî Gazetesi, istatistik yıllıkları ve dönemin süreli yayınları arasında bulunan gazete ve dergilerinin makaleleri oluşturmaktadır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar şunlardır: Cumhuriyetin ilanıyla birlikte ülkenin zenginlik kaynaklarından olan orman ve ormancılığın geliştirilmesine yönelik çalışmaların başlatıldığını, orman ürünleri ve sanayisine verilen önem, yasal düzenlemelerin yapılması ve örgütlenme faaliyetlerine gidilmesinden anlıyoruz. Bu suretle orman ve ormancılıkla ilgili üretim hacmi, işletme hasılatı ve gayrisafı millî hasıla artırılarak millî ekonomiye katkılar sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: 3116 Sayılı Kanun, Orman Fakültesi, Orman İşletme Hasılatı, Orman Umum Müdürlüğü, Orman ve Ormancılık.

* Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Kastamonu/TÜRKİYE, nyurtoglu@kastamonu.edu.tr
ORCID: 0000-0001-7478-3149

FORESTS AND FORESTRY POLICIES IN TÜRKİYE IN THE ERA OF ATATÜRK (1920-1938)

ABSTRACT

This study addressed the forests and forestry policies and their contribution to Türkiye's economy between 1920 and 1938. The study discussed the topic under three headings: (1) legal regulations on forests, (2) forests and forestry activities, and (3) organizations for forestry activities during the era of Atatürk. The study focused on numerical data regarding the forests and forestry activities during the era of Atatürk. Data were collected from the Presidency Republican Archival Documents, the Minutes of the Grand National Assembly of Türkiye, journals on minutes and laws, Official Gazette of the Republic of Türkiye, annual statistical records, and articles in newspapers and magazines of the period. The results are as follows: After the declaration of the Republic, considerable effort was exerted to improve the forests and forestry activities, which are the country's wealth. The legal regulations and organizational activities of the period show that forest products and industry were attached significant importance to. These processes led to an increase in production volume, management revenue, and gross national product related to the forests and forestry, resulting in a contribution to the national economy.

Keywords: Faculty of Forestry, Forest Management Revenue, Forests and Forestry, General Directorate of Forestry, Law No. 3116.

GİRİŞ

İnsanın doğduğunda yattığı beşikten, öldüğünde mezara götürülmesi için kullandığı tabuta kadar birçok gercin ağaçtan yapılması, orman ve ormancılığın önemini ortaya koymasına bakımından önemli bir örnek olmuştur¹. İnsanoğlu tarihin en eski devirlerden beri deprem, yangın, sel ve fırtına olmak üzere belli başlı dört doğal felaketle karşı karşıya kalarak mücadele etme yoluna gitmiştir. Bunlardan biri olan sel felaketiyle çıplak arazilerde toprak sürüklenmesi meydana gelmiştir. Buna rağmen orman içi ve civarındaki ağaçlara çarparak hızını kaybeden yağmurun toprağa yavaşça süzülüp üst tabaka tarafından emilmesi, suyun hızlanarak sel hâline gelmesi ve erozyonun meydana gelmesini engellemiştir².

Tarihin en eski dönemlerinden itibaren insanlar hayvanlarını da ormanlardan beslemiş, tarım hayatına geçişte tarlasından sapanına kadar her araç ve malzemesini bu doğal zenginliklerden temin etmiştir. Bilhassa Orta Çağ'da ormanlardan o kadar çok yararlanılmıştır ki bu durum bazı tarihçi ve iktisatçıların adı geçen çağa orman ve ağaç kullanma çağı demesine yol açmıştır³.

Bu devirde kuruluşunu tamamlayan Osmanlı Devleti zamanında ormanların önemini koruduğu görülmektedir. Osmanlılarda ormanların, uzun yıllar Cibâl-i Mübâhâ denilen bir uygulamaya tabi tutulduğu bilinmektedir. Bu uygulamaya göre; ormanlar Allah vergisi bir kaynak olarak görülmüş, hiçbir kısıtlamaya gidilmeksizin herkesçe istenildiği zaman ve miktarda kullanılabilmiştir. Belli başlı bir idareye bağlı kalınmaksızın yararlanılan bu ormanlar, sadece tersane ve tophane için gerekli ağaçları temin edebilmek amacıyla yerleşim birimlerine yakın olanları, hükûmetin emriyle Koru Ağaları da denen vilayet memurları tarafından muhafaza altına alınmıştır. Kırım Savaşı (1853-1856) öncesinde devletin ormanlara olan ilgisi belirli alanlarla sınırlı kalmıştır. Bu alanlar sarayın odun ihtiyacı ile başlamış, gemi yapımı için gerekli ağaç teminiyle sürdürülmüştür. Barutun icadından sonra tophanenin ihtiyacı olan ormanların kullanımına yönelik kısıtlamalara gidilmişse de ülkenin bu doğal

¹ Kenan Ünal, "Bugünkü ve Yarın ki Türkiye Ormancılığı", *İktisadi Yürüyüş*, C 5, S 116, Yıl 5, 16 Ekim 1944, s.10.

² İbrahim Kutlutan, "Ormansızlıktan Çektiklerimiz", *İktisadi Yürüyüş*, S 3, Yıl 1, 15 Ocak 1940, s.5; *Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)*, 30-10-0-0/ 8-49-17, Tarih: 05.06.1936.

³ Mazhar Diker, "Ormanlardan Nasıl İstifade Ediyoruz?", *İktisadi Yürüyüş*, C 6, Orman Özel Sayısı, Yıl 6, 10 Ocak 1945, s.9.

zenginlikleriyle ilgili ciddi bir çalışma yapılamamıştır. Bu nedenle bilinçli ve belirli bir amaca yönelik ormancılık faaliyetlerinin Kırım Savaşı sonrasında ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Bu dönemde devletin gelir elde etme arayışı içerisine girmesi, orman kaynaklarına önem verilip bunlardan yararlanmak amacıyla 1870’de *Orman Nizamnamesi* adı altında bir düzenlemenin hayata geçirilmesine yol açmıştır. Bu tarihten itibaren ormanları işletme hakkı, taşrada teşkil edilen Orman Müdürlükleri aracılığıyla mülkiyeti devlette kalmak kaydıyla, yerli-yabancı kişi veya kuruluşlara verilmeye başlanmıştır. Ancak düzenlenip yürürlüğe konulan Orman Nizamnamesinin dönemin şartları gereği istenildiği gibi uygulanamadığı bilinmektedir. Bunun nedeni II. Abdülhamit Devri’nde (1842-1918), bu nizamnamenin ruhunu anlayacak ve ormanın ülke ekonomisiyle sağlık ve estetiği bakımından temin edeceği faydaları kavrayacak nitelikte kadroya sahip olunamamasıdır⁴.

Osmanlı Devleti’nin ormancılık konusuyla sürekli ve sistemli bir şekilde ilgilenmesi, 3 Kasım 1839’da Tanzimat Fermanı’yla başlamıştır. Bu tarihten sonra Ticaret Nezaretine bağlı bir *Orman Müdürlüğü* kurulmuşsa da faaliyetleri yetersiz kalmıştır. Ormancılık hizmetlerinin teşkilatlandırılması maksadıyla ilk ciddi teşebbüsün Fransa’dan getirilen uzmanlar aracılığıyla 1857 yılında gerçekleştirildiği görülmektedir. Aynı yılda ağaçlarla kaplı geniş alanların eğitim ve öğretimini gerçekleştirmek amacıyla bir orman mektebinin açılışının yanı sıra bu alanlarla ilgili teşkilatının temelleri de atılmıştır. 1857-1869 yılları arasında orman işlerinin yönetimi sırayla, Nafia Nezareti; Ticaret ve Nafia Nezareti; Ticaret ve Ziraat Nezaretine bağlı bayındırlık işleriyle uğraşan Meclisi Meabir’e bırakılmıştır. 1869 yılında teşkil edilen Orman Umum Müdürlüğünün ise Maliye Nezareti uhdesine verildiği görülmektedir. Böylece orman faaliyetleri, Orman Umum Müdürlüğü veya Orman ve Maâdin Umum Müdürlüğünün idaresinde yürütülmüştür. Bu teşkilat, hizmetlerin önem ve çeşidine göre 1872 yılında Orman ve Maâdin Nezareti; 1879’da Ticaret ve Ziraat Nezareti; 1892’de ise Orman ve Maâdin ve Ziraat Nezaretine bağlı bir Orman Umum Müdürlük hâlinde örgütlenmiştir. İkinci Meşrutiyet Devrine (1908-1920) gelindiğinde Orman Heyet-i Fenniyesi (sonradan Orman Müdüriyet-i

⁴ Fahri Bük, “Orman Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Çalışması”, **İktisadi Yürüyüş**, Ziraat Fevkalade Sayısı, C 6, S 69-70, Yıl 3, Ekim 1942, s.10; Cantürk Gümüş, **Türk Orman Devrimi**, Türkiye Ormancılar Derneği Yayınları, Ankara 2018, s.6-7.

Umumiyesi) Orman ve Maâdin ve Ziraat Nezaretine bağlanmıştır⁵.

Ormanların tahribinde göçlerin de etkisi olmuştur. Osmanlı Devletinin son dönemlerinde Kafkasya ve Rumeli'den gelen göçmenlerin planlı bir iskâna tabi tutulamaması ve herkese istediği yerde köy kurma serbestliğinin tanınması, tarla ve mera arazileri uğruna ormanların yağmalanarak değerli kısımlarının pazarlarda satılıp önemsiz ağaç parçalarının ateşe verilmesine yol açmıştır⁶.

Ayrıca kerestelerin ilkel yolla, el veya su hızarlarıyla biçilmesi, üretim kalitesini düşürmesine rağmen bunların cins itibariyle nitelikli oluşu, Akdeniz havzasında bu metaa olan rağbeti artırmıştır. Katran ve çamlar, Katranî ve Karamanî; yarma kayınlar, Dulabî ya da Dolap adıyla Suriye ve Mısır'da aranırken meşeden elde edilen fiçı tahtalarıyla şimendüfer traversleri de Fransa'da tercih edilmiştir. Ancak üretimin ilkel yöntemlerle yapılması, hammaddenin neredeyse yarı yarıya zayi olmasına sebebiyet vermiştir. I. Dünya Savaşı yıllarında amenajman heyetleri teşkil edilerek ormancılıkta ileri bir adım atılmak istenmişse de mütareke şartları ve akabinde yaşanan harpler yüzünden bir sonuç alınamamıştır⁷. Ancak ilk kez İsmail Hakkı Paşa tarafından tahtadan araba imal etmek amacıyla Adapazarı Araba Fabrikasının kurulduğu gözlemlenmektedir⁸.

Atatürk Dönemiyle ilgili çeşitli konularda çalışma yapılmasına rağmen, orman ve ormancılık politikalarına yönelinmemesinin literatür boşluğunu meydana getirmesi, bu makalenin yazılmasını zorunlu hâle getirmiştir. Dahası orman ve ormancılığın ülke ekonomisi ve sağlığının önemli bir parçası olup insan hayatının vazgeçilemez bir unsurunu teşkil etmesi, Atatürk Döneminde

⁵ Millet Meclisi (MM), **Tutanak Dergisi**, 31.07.1971, s.5.

⁶ Bük, a.g.m., s.10; Ülkede ağaç sevgisi ve şuurunu aşlamak için yapılması gerekenler hakkında bilgi almak için bk. Kenan Ünalı, "Milli Bir Servet Kaynağı: Devlet Orman İşletmeleri", **İktisadi Yürüyüş**, C 5, S 112, Yıl 5, 16 Ağustos 1944, s.5.

⁷ Amenajman ve topoğrafya alanında Karl Gaigg, Gustav Micklitz ve Walter Kreibach; silvikültür konusunda Josef Pinsker; ağaç ve fidanlık hususunda ise Franz Stumfohl, Avusturya'dan uzman olarak Osmanlı Devleti'ne getirilmiştir. Adı geçen uzmanlara Orman mühendisleri Salih Sıtkı, Mehmet Emin, Sadullah Malkoç, Ali Bekir ve Bahaddin Bey'in de ilave edilmesiyle ilk amenajman kurulu teşkil edilmiştir. Bu bağlamda örnek bir amenajman planı gerçekleştirilmesi maksadıyla Türk ormancılarıyla Avusturyalı uzmanlar birlikte çalışmıştır. Selahattin Köse, "Orman Amenajmanının 100 Yıllık Tarihçesi, **Orman Amenajmanının Yüzüncü Yılı**, Ed. Sezgin Özden, Türkiye Ormancılar Derneği Yayınları, Ankara 2019, s.10.

⁸ Tefik Ali Çınar, "Kereste Sanayii ve Ticareti", **İktisadi Yürüyüş**, C 6, Orman Özel Sayısı, Yıl 6, 10 Ocak 1945, s.13.

orman ve ormancılık politikası hakkındaki çalışmanın ele alınmasının amaçlanmasını gerekli kılmıştır.

I. Atatürk Döneminde Ormanlarla İlgili Yapılan Yasal Düzenlemeler

Atatürk Döneminde ormanlarla ilgili yasal boşluğu ortadan kaldırmak amacıyla bir kısım kanuni düzenlemelere gidilmiştir. 11 Ekim 1920 tarihinde kabul edilen 39 sayılı Baltalık Kanunu ile bu yasal düzenlemelerden ilki gerçekleştirilmiştir. Bu kanunla odun, kömür ve keresteciliğiyle bilinin yirmi kilometreye kadar büyük ormana yakın köylerden, her bir haneye orman yetkililerinin başkanlığında mühendis, tapu memuru ve köy ihtiyar heyetinden ikişer kişiden meydana gelen bir heyet tarafından en fazla on sekiz dönümün baltalık ayırımı yapıp ücretsiz kaydı gerçekleştirilmiştir. Adı geçen baltalıkların korunması ve bunlardan yararlanma ihtiyar heyetinin gözetim ve sorumluluğu altında köy halkına ait olurken, vakıf ormanları bu düzenlemenin dışında tutulmuştur⁹. Bu kanun ile orman köylüsü her aileye 18 dönüm baltalık orman verilerek odun gereksinimlerini karşılamaları istenmişse de bunların kendilerine tahsis edilen alanları tarla hâline çevirmeleri, ülkenin doğal zenginliklerini yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bırakmıştır¹⁰.

39 sayılı Yasanın ardından 18 Haziran 1922'de 239 sayılı *Meccanen Kereste Katma Müsaade İtasına Dair Kanun* 'un kabul edildiği görülmektedir. Bu kanuna göre; yangın, sel, deprem, savaş ve isyan sebebiyle meydana gelen tahribat sonucunda tamir ve inşası gerekli görülen mesken, okul, medrese, ibadet yeri ve yetimhaneler için gerekli kerestelerin, Ekonomi Bakanlığınca belirlenen sürede, düzenlenecek tutanakla sigortalı olanlar dışında, devlet ormanlarından ücretsiz elde edilmesine izin verilmiştir¹¹.

⁹ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 11.10.1920, s.41; *Resmî Gazete*, S 5, 7 Mart 1921.

¹⁰ *Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız*, Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1973, s.53; https://www.ktu.edu.tr/dosyalar/ormanamenajmani_d3738.pdf, Erişim Tarihi: 02.04.2021.

¹¹ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 18.06.1922, s.283; Devlet ormanlarıyla özel ormanların 1923 ile 1926 yılının yedi aylık dönemindeki gelirleri için bk. TBMM, *Zabıt Ceridesi*, 09.04.1927, s.11-12; İzmit'le Derince arasında 26 Temmuz 1935'de sabaha karşı saat üçte çıkan yangının söndürme çalışmaları başarıyla sonuçlanmadığından İstanbul, Derince ve İzmit arasındaki telefon ve telgraf hatları kesilmiş, trenler faaliyetini durdurmuştur. Bu konu ile ilgili bk. "İzmit'le Derince Arasındaki Ormanlar Yanıyor", *Anadolu*, 27 Temmuz 1935, No: 6273, s.2; Ayrıca yurt dışı orman yangınlarıyla ilgili bk. *Hâkimiyeti Milliye*, 10 Temmuz 1934, No:4656, s.2; *Hâkimiyeti Milliye*, 11 Temmuz 1934, No: 4657, s.2.

15 Nisan 1924 tarihinde ise 484 sayılı *Devlet Ormanlarından Köylülerin İntifa Hakkı Kanunu* kabul edilmiştir. Bu kanuna göre eskiden beri kuru ve baltalığı olmayan köy ve kasabalardaki halkın, mescit, mektep, köprü, mesken, ağıl, ambar, ahır, samanlık gibi yerleri inşa ve tamir etmek; araba ve tarım aletleri üretmek ve ev ihtiyaçlarını gidermek amacıyla verilen resmî izinle, devlet ormanlarından ücretsiz ağaç kesebilecektir. Tarım alet ve malzemele-
rinin imal ve satışıyla meşgul köy ustaları dahi gerekli ağacı, yine resmî izin kapsamında bedava kesebilecektir. Ancak eskiden beri köye mahsus kuru ve baltalık bulunduğu hâlde kırsal kesim ahalisinin ihtiyacına yeterli kereste, odun ve kömürün bu baltalık ve korudan üretimi mümkün olmadığı takdirde dahi yukarıdaki izinden yararlanabileceği tespit edilmiştir¹².

Bu yasal düzenlemelerden biri de 22 Nisan 1924 tarih ve 501 sayılı *15 Nisan 1340 Tarihli Orman İntifa Kanununun Yedinci Maddesinin Tadiline Dair Madde-i Muvakkate*'dir. Yasaya göre 15 Nisan 1340 tarihli Orman İntifa Kanununun yayınlanmasından itibaren Sarıkamış-Kars-Gümrü geniş hattı bir ay; Sarıkamış-Erzurum-Kükürtlü dar hattı üç ay süreyle adı geçen kanunun yedinci maddesi hükmü dışında bırakılmıştır¹³.

Aynı tarihte kabul edilen 504 sayılı *Türkiye'de Mevcut Bilumum Ormanların Fenni Usulü İdare ve İşletilmeleri Hakkında Kanun* ile de devlet, birey, ortak, dernek, kurum ve köylere ait tüm orman, kuru ve baltalıklarda kesim faaliyeti, işletme planlarının düzenlenmesine bağlı hâlde getirilmiştir. Orman, kuru ve baltalıklarında kesim işletme planları en fazla üç yıl içerisinde tamamlanana kadar bu görev geçici planlarla yürütülmüştür¹⁴.

Yine 22 Nisan 1924 tarihinde kabul edilen 513 sayılı *Orman Nizamnamesinin Babı Sani'sinin İkinci Faslına Müzeyyel Kanunun* birinci maddesine göre; ormanlardan ruhsatsız veya işaretli olanların dışında ağaç kesip ihraç edenlerin ürünlerine el konulmuş, sulh mahkemelerince para cezası ve tazminattan başka bir haftadan bir aya kadar da hapis cezası verilmiştir. Adı geçen faaliyetlerde sorumluluğu bulunan orman müteahhit ve imtiyaz sahiplerine de aynı ceza uygulanmıştır¹⁵.

¹² TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 15.04.1924, s.345.

¹³ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 22.04.1924, s.402; 501 sayılı Kanunun 7. maddesine göre demiryolu ve güzergâhıyla sahillerde bulunan fabrikalarda odun yakılması yasak edilmiştir.

¹⁴ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 22.04.1924, s.407; 22 Nisan 1340 tarih ve 504 numaralı Türkiye'de Mevcut Bilumum Ormanların Fenni Usulü İdare ve İşletilmeleri Hakkında ki Kanuna Müzeyyel Kanun için bk. TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 06.12.1924, s.22; **Resmî Gazete**, S 81, 7 Ocak 1925.

¹⁵ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 22.04.1924, s.420.

Ormanlarla ilgili yapılan yasal düzenlemelerden biri de 2 Aralık 1925 tarih ve 680 sayılı *Orman Nizamnamesinin Babı Sanisinin İkinci Faslına Müzeyyel 22 Nisan 1340 Tarihli Madde-i Münferidenin Tadili Hakkında Kanun*dur. Bu kanunla orman faaliyetlerinde sorumluluğu bulunan müteahhit ve imtiyaz sahipleriyle birlikte şirket yetkililerinden yasaya aykırı hareket ettikleri tespit edilenlerin de aynı suretle cezalandırıldığı tespit edilmiştir¹⁶.

Atatürk Döneminde orman memurlarının ücretleriyle ilgili yasal düzenlemelere de gidilmiş, 17 Şubat 1926 tarih ve 746 sayılı *Zamanı Mesai Haricinde Çalışan Bazı Orman Memurlarına Ücret İtası Hakkında Kanun* yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla Tarım Bakanlığınca belirlenen çalışma saatleri dışında dahi sahil ve demiryolları güzergâhındaki mevkilerde imrarla (geçiş) ilgili işleri yapmayı sürdüren orman memurlarına bir saat için seksen kuruş ücret verilmiştir. Bu süre geçtiği takdirde her bir saat için ücretin yarısı ödenmiş, saat küsuratı da tam olarak hesap edilmiştir¹⁷.

Aynı yılda yayınlanan 1 Haziran 1926 tarih ve 892 sayılı *Orman Nizamnamesinin On Altıncı Maddesi Mucibince Alınacak Yaylakıye Resminin İlgasına Dair Kanun* ile yaylakıye vergisi kaldırılmıştır¹⁸.

TBMM'nin 3. Dönem çalışmalarında ormanlarla ilgili yasal düzenlemeler sürdürülmüş, 2 Ocak 1930 tarihinde 1545 sayılı *Hususî Orman Sahiplerinden ve Müteahhitlerden Alınan Amenajman Paralarının Sarfı Hakkında Kanun* kabul edilmiştir. Bu kanun ile sözleşmeleri gereğince orman müteahhitlerinden ve 504 sayılı Kanuna göre özel orman sahiplerinden alınan amenajman¹⁹ ve ağaçlandırma ücretleri, varidat bütçesine açılan özel bir bölüme gelir ve Ekonomi Bakanlığı bütçesinin amenajman ve ağaçlandırma kısmına ise tahsisat olarak ilave edilip kullanılmıştır²⁰.

TBMM'nin 4. Dönem faaliyetleri içerisinde yer alan 1 Aralık 1932'de 2073 sayılı *1931 Malî Senesi Zarfında Amenajman ve Teşcir İşlerinde İstihdam Edilmiş Olan Orman Fen Memurlarının Yevmî Tazminatları Hakkında Kanun* yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna göre; 1931 mali yılı içerisinde amenajman ve ağaçlandır-

¹⁶ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 02.12.1925, s.4; *Resmî Gazete*, S 244, 14 Aralık 1925.

¹⁷ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 17.02.1926, s.272; *Resmî Gazete*, S 311, 2 Mart 1926.

¹⁸ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 01.06.1926, s.962; *Resmî Gazete*, S 404, 26 Haziran 1926.

¹⁹ Devlete ve kişilere ait ormanların, önceden hazırlanıp kabul edilmiş esaslara uygun olarak işletilmesi.

²⁰ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 02.01.1930, s.24; *Resmî Gazete*, S 1391, 7 Ocak 1930.

ma çalışmalarında istihdam edilen orman fen memurlarına bu yasaya bağlı cetvelde gösterildiği üzere yevmiye hesabıyla tazminat ödenmiştir²¹.

1934 yılına gelindiğinde ormancılığın geliştirilmesi için eğitime de önem verilerek 2538 sayılı *Orta Orman Mektebi Teşkili ve Muallimleri Hakkında Kanun* kabul edilmiştir. Bu kanunla orman mühendis yardımcısı yetiştirmek üzere Tarım Bakanlığına bağlı bir Orta Orman Mektebi kurulmuştur. Bu mektebe, yüksek ziraat ve orman mekteplerini bitirenler öğretmen olmuştur. Bu esas dâhilinde Orta Ziraat Mektepleri Muallimleri Hakkındaki 10 Haziran 1933 tarih ve 2293 sayılı Kanunun 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 ve 13. madde hükümleri, Orta Orman Mektebi öğretmenleri hakkında da uygulanmıştır²².

TBMM'nin 5. Dönem faaliyetleri içerisinde de ormanlarla ilgili yasal düzenlemelere gidilmiş, 8 Şubat 1937 tarih ve 3116 sayılı 6 bölüm, 8 geçici madde ve 136 maddeden oluşan *Orman Kanunu* kabul edilerek bu konuda en kapsamlı çalışma yerine getirilmiştir²³. Bu kanunun birinci maddesine göre yasanın uygulanmasında kendi kendine yetişen ya da emekle ürün veren ağaç ve ağaççıkların yerleriyle beraber toplu hâlleri orman sayılmıştır. Ancak koru ve

²¹ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 01.12.1932, s.3; **Resmî Gazete**, S 2273, 10 Aralık 1932.

²² TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 23.06.1934, s.896; **Resmî Gazete**, S 2742, 3 Temmuz 1934; 2293 sayılı *Orta Ziraat Mektepleri Muallimleri Kanununun* ayrıntıları için bk. TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 10.06.1933, s.967-970; **Resmî Gazete**, S 2435, 24 Haziran 1933; Arnavutluk'un Görüce çevresi Orman Müfettişi Mehmet Fethi Bey, mezun olduğu Yüksek Orman Mektebini ziyaret ederek çeşitli temaslarda bulunmuştur. Bu ziyaretin ayrıntıları için bk. "Orman Mektebini Ziyaret", **Son Posta**, 5 Temmuz 1933, No: 1057, s.11; Ayrıca Yüksek Orman Mektebine kayıt şartlarıyla ilgili ilan için bk. "Yüksek Orman Mektebine Kaydı Kabul Şeraiti", **Vakit**, 25 Ağustos 1929, No: 4175, s.5.

²³ 3116 sayılı Kanun, ormancılıkta gerçekleşen bir devrim niteliği kabul edilmesinin yanı sıra ormancının bir anayasası biçiminde de değerlendirilmiştir. Ahmet Demirbaş, "Ormancılık Tarihinden 7", **Orman ve Av**, S 6, Kasım 2011, Aralık, s.36; 3116 sayılı Orman Kanununun kabul edilmesiyle her yerde olduğu gibi Kastamonu'da baş gösteren odun buhranı Belediyenin Orman İdaresince müzayedeye konulan üç kesim yerinden aldığı odunları şehre çekmeye başlamasıyla giderilmeye çalışılmıştır. "Kastamonu Belediyesi Odun Buhranını İzale Etti", **Akşam**, 17 Ağustos 1937, No: 6765, s.12; Yeni Orman Kanununda ağaçların kesimi ve ormanları işletme hakkının devlete verilmesi, kerestenin azalacağı tahmininde bulunan tüccarların stok yaparak fiyatların artmasına neden olmuştur. Bu husus için bk. "Odun ve Kömür Tacirleri İhtikâr Yapmaya Başladılar", **Son Telgraf**, 29 Mayıs 1937, No: 396-83, s.3; Ağaçların bilinçsizce kesimi ve ormanların yok edilmesiyle ilgili makaleler için bk. Ali Naci Karacan, "Ağaç", **Tan**, 2 Mayıs 1935, No: 10-3313, s.1; "Yeni Talimatname Bugünlerde Geliyor", **Türksözü**, 18 Haziran 1937, No: 3856, s.2; Ormanların istimlakıyla ilgili genelge hakkında bilgi almak için bk. "Ormanların İstimlakı", **Ulusal Birlik**, 6 Temmuz 1937, No: 1045, s.4; "Ormanların İstimlak Muamelelerine Başlanıyor", **Yeni Asır**, 6 Temmuz 1937, No: 9594, s.2.

baltalık olmayan, sazlık, step bitkili alanlar, parklar, dikenlik ve fundalıklar ile ormanlara bitişik bulunmayan beş hektardan az, sahipli arazi üzerindeki ağaç ve ağaççıklar ormandan sayılmamıştır²⁴.

Kanunun ikinci maddesine göre; bulunduğu yer, durum ve özellik itibarıyla halkın, sıhhat, selamet ve menfaatine uygun olup da birinci madde kapsamına giremeyecek belirli ağaçlı alanlar, Bakanlar Kurulu Kararıyla tespit edilerek buralardaki kesimler Orman İdaresinin iznine tabi tutulmuştur.

Üçüncü maddeye göre ormanlar; devlet, umuma mahsus (köy, belediye ve özel idareler gibi tüzel kişiliğe sahip kamu kurumlarına ait ormanlar), vakıf ve özel olmak üzere dörde ayrılmıştır²⁵.

Dördüncü maddeye göre devlete ait olmayan ormanlar da bu kanun kapsamında kontrol altında tutulup denetimi Orman İdaresi tarafından gerçekleştirilmiştir²⁶.

Atatürk Döneminde 26 Nisan 1937 tarihinde yürürlüğe giren 3157 sayılı *Orman Koruma Teşkilat Kanunu*yla da muhafaza görevi bu yasada gösterilen şekliyle askerî kıtalara verilmiştir. Bu kıtalar, koruma vazifelerini zarara uğratmayacak şekilde askerî yöntemlere göre teşkil, talim ve terbiye edilmiştir. Tarım Bakanlığına bağlı bir Orman Genel Komutanlığı ihdas edilmiş, ağaçlarla örtülü alanların genişlik ve önemine göre alay, tabur ve bölük hâlinde oluşturulacak kıtalar, bu komutanlık emrine verilmiştir²⁷.

²⁴ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 08.02.1937, s.186; **Resmî Gazete**, S 3537, 18 Şubat 1937; Duran Taraklı, **Ormanlarımız ve Yerleşimleri**, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları, Ankara 1990, s.19; **FAO Türkiye Raporu**, Ankara 1962, s.83; 3116 sayılı Kanunun 1 Haziran 1937’de yürürlüğe girmesi, Kastamonu, Bolu gibi bazı vilayetlerde 10-15 yıllık odun ihtiyacının temini amacıyla ormanların tahrip edilmeye başlanmasına yol açmıştır. Bu konu ile ilgili İçişleri Bakanlığından Başbakanlığı gönderilen yazının ayrıntısı için bk. **BCA**, 30-10-0-0/ 183-264-10, Tarih: 24.03.1937.

²⁵ Devlet Toksoy, **Türkiye’de Orman ve Ormanlık Faaliyetlerini Özelleştirme İmkânları Üzerine Bir Çalışma**, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trabzon 1994, s.12.

²⁶ 3116 sayılı Orman Kanununun 85. maddesine göre; her vilâyette valiler, yılın belli mevsiminde ağaç bayramı düzenlemekle görevli olmuştur. Bu bayramlarda her vatandaş avlu, yol kenarı ve boş yerlere ağaç dikip bunları koruyup yetiştirmeğe davet edilmiştir. TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 08.02.1937, s.197; “Her Vatandaş Her Sene Bir Ağaç Dikecek”, **Yeni Sabah**, 13 Temmuz 1938, No: 69, s.2.

²⁷ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 26.04.1937, s.339; **Resmî Gazete**, S 3596, 5 Mayıs 1937; Ahmet Tolunay, **Sosyal Ormanlık ve Türkiye Açısından Önemi**, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1998, s.71.

31 Mayıs 1937 tarihinde kabul edilen 3198 sayılı *Orman Umum Müdürlüğü 1937 Malî Yılı Bütçe Kanunu* ile de adı geçen müdürlüğün 1937 masrafları için 3.343 096 liralık ödenek verilmiş, geliri de yine 3.343 096 lira olarak tahmin edilmiştir²⁸.

Ormanlarla ilgili yasal düzenlemelerden biri de 12 Haziran 1937 tarihinde yürürlüğe giren 3254 sayılı *Vakıf Memba Sularıyla Orman ve Zeytinliklerin İşletilmesi Hakkında Vakıflar Umum Müdürlüğüne Mütedavil Sermaye Verilmesine Dair Kanundur*. Bu kanunla Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından idare edilen memba sularıyla orman ve zeytinlik mahsullerinin işlenerek satılması için ticari esaslar çerçevesince hareket edilmesinde adı geçen genel müdürlük yetkili kılınmıştır. Bu faaliyetler için döner sermaye olarak kullanılacak 400.000 lira, 2762 sayılı Vakıflar Kanunu gereğince tahsil edilip Vakıf Paralar Müdürlüğüne artırılan taviz bedellerinden % 5 faiz karşılığında temin edilmiştir. 3116 sayılı Orman Kanunu'nun devlete bağlı vakıflarla ilgili 62. maddesi yürürlüğünü sürdürmüştür²⁹.

14 Ocak 1938 tarihinde ise 3316 sayılı *Orman Umum Müdürlüğü 1937 Malî Yılı Bütçesinde Münakale Yapılmasına Dair Kanun* kabul edilmiştir. Bu kanuna göre 1937 mali yılı Orman Genel Müdürlüğü bütçesinin sınırlama, amenajman, ağaçlandırma, fidanlık, hastalık, haşere, istimlak, fenni deneyim, orman evi ve yangınlarla mücadelenin yer aldığı 17. faslından 10.000 lira indirilerek 11. Daimî Memuriyetler Yolluğu faslına nakledilmiştir³⁰.

²⁸ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 31.05.1937, s.795; **Resmî Gazete**, S 3627, 10 Haziran 1937.

²⁹ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 12.06.1937, s.1034; **Resmî Gazete**, S 3639, 24 Haziran 1937; 2762 sayılı *Vakıflar Kanununun* ayrıntıları için bk. TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 05.06.1935, s.519-526; **Resmî Gazete**, S 3027, 13 Haziran 1935.

³⁰ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 14.01.1938, s.124; **Resmî Gazete**, S 3814, 21 Ocak 1938; Yangınların yanı sıra Şile'den Uludağ'a kadar meşe ve çam ormanlarının bilinçsizce kesilmesine karşı Tarım Bakanlığının ne gibi önlemler aldığına dair 8 Ekim 1935'de Afyonkarahisar Milletvekili Berç K. Türker'in TBMM'ye verdiği önerenin ayrıntıları için bk. **BCA**, 30-10-0-0/ 8-49-13, Tarih: 10.10.1935; 1930 yılında Orman yangınları ve haşerelerle mücadele için 15.000 lira, muhafaza amenajman ve ağaçlandırma için 370.000 lira ve orman işletme genel masrafı için Ekonomi Bakanlığı bütçesinden 600.000 liralık ödenek ayrılmıştır. TBMM, **Zabıt Ceridesi**, İktisat Vekâleti Bütçesi, 17.05.1930, s.122; Kartal'ın Paşaköy, Kaymak Çiftliği, Kurtdoğan sınırları içerisinde çıkan orman yangını, köylü ve jandarmanın yardımıyla söndürülmüştür. "Yangınlar Söndürüldü", **Haber**, 19 Ağustos 1934, No: 829, s.6; Osmaniye'nin Yarpuz nahiyesine bağlı Pınarbaşı mevkiinde 19 Eylül 1935'de çıkan yangında 200 hektar çam fidanı yanmıştır. Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi almak için bk. **BCA**, 30-10-0-0/ 120-856-6, Tarih: 03.10.1935; 17 Eylül 1935'de Bolu'nun Çepni köyünde; 29 Ağustos 1935'te Orhaneli'nin Keleş-Gelemiş köyleri arasında; 5 Ağustos 1934'te Bursa'nın Gemlik ilçesinin Hayriye köyü civarında; Manisa'nın Soma

Aynı yılda yürürlüğe giren 11 Nisan 1938 tarih ve 3355 sayılı *Orman Umum Müdürlüğü 1937 Malî Yılı Bütçesine 277.275 Lira Munzam Tahsisat Konulmasına Dair Kanun* ile Orman Genel Müdürlüğünün 1937 bütçesinin 26. korumaya teşkilatı genel masrafları kısmına 277.275 liralık bir ek ödenek ilave edilmiştir³¹.

16 Mayıs 1938 tarihinde de 3388 sayılı *Orman Umum Müdürlüğü 1937 Malî Yılı Bütçesinde Münakale Yapılması Hakkında Kanun* kabul edilmiştir. Bu Kanuna göre 1937 Orman Genel Müdürlüğü bütçesinin ilişik cetvelde³² yazılı tertipleri arasında 30.000 liralık bir aktarım yapılmıştır.

30 Mayıs 1938 tarihinde kabul edilip 1 Haziran'da yürürlüğe giren 3419 sayılı *Orman Umum Müdürlüğü 1938 Malî Yılı Bütçe Kanunu* ile Orman Genel Müdürlüğünün 1938 yılı masrafları için 4.462.346 liralık bir ödenek ayrılmış, geliri ise yine 4.462.346 lira olarak tahmin edilmiştir³³.

Atatürk Döneminde ormanlarla ilgili yapılan yasal düzenlemelere devam edilerek 13 Haziran 1938 tarihinde 3444 sayılı *Orman Kanununa Ek Kanun* kabul edilmiştir. Bu kanuna göre 3116 sayılı Kanunun 18, 36, 37, 39 ve 127. maddeleri değişikliğe uğramıştır. 3444 sayılı Kanunun altıncı maddesi gereğince Tarım Bakanlığı, gerekli gördüğü ahval ve çevrelerde, Bakanlar Kurulunun da onay vereceği esaslar dâhilinde, fabrika sahibi orman imalatçılarına aşağıdaki şartların tamamı veya bir kısmı mukabilinde tayin edeceği bedellerle artırımsız ağaç, tomruk ve kereste imalinden kalmış ve kalacak parçaları şu şekilde verebilmiştir:

A) Üretici tarafından Bakanlığın tespit ettiği imalat planının uygulama ve takibinin vaat edilmiş olması,

ilçesinin Tahtacı köyü Çiftlik mevkiinde; Giresun'un Yavuzkema ve Dereli nahiyeleri çevresinde; Erdek ilçesi Narlı köyü kuzeyindeki Çakalaki bayırında, çıkan yangınlarla ilgili ayrıntılı bilgi almak için bk. **BCA**, 30-10-0-0/ 120-855-36, Tarih: 27.09.1935; **BCA**, 30-10-0-0/ 120-855-27, Tarih: 16.09.1935; **BCA**, 30-10-0-0/ 120-855-15, Tarih: 09.08.1934; **BCA**, 30-10-0-0/ 120-855-4, Tarih: 05.05.1934; **BCA**, 30-10-0-0/ 120-853-11, Tarih: 20.11.1932; **BCA**, 30-10-0-0/ 120-852-21, Tarih: 14.08.1932.

³¹ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 11.04.1938, s.207; **Resmî Gazete**, S 3886, 19 Nisan 1938; Muğla merkez Bayır köyü civarındaki Elkin ormanında çıkan yangın, köylü ve kolluk kuvvetleri tarafından söndürülmüştür. "Muğla'da Orman Yangını", İzmir Postası, 17 Temmuz 1934, No: 3955, s.5.

³² 3388 sayılı Kanun ve bu kanunun ilişik cetvelinin ayrıntıları için bk. TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 16.05.1938, s.333; **Resmî Gazete**, S 3913, 21 Mayıs 1938.

³³ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 30.05.1938, s.749; **Resmî Gazete**, S 3923, 2 Haziran 1938.

B) Maliyet ve işletme şartlarının yine Tarım Bakanlığınca kontrolünün kabul edilmiş olması,

C) Bakanlıkça tayin edilecek esas, uygun satış fiyatı, stok tesisi ve sevk planının kabul edilmiş bulunması,

D) Çalışılan ormanda enkaz ve parçaların değerlendirilerek sevk şartlarının kabul ve taahhüt edilmiş olması,

E) Bir veya birçok birlik teşkili şartının kabul edilmesi.

3444 sayılı Kanunun yedinci maddesine göre doğrudan devlet tarafından ya da millî sermayeli Türk şirketleri veya bankalarla işletilecek ormanlar ve Devlet Orman İşletmesi döner sermayesine ait işlemler, Muhasebe-i Umumiye, Artırma, Eksiltme ve İhale kanunları hükümlerine tabi olmayıp Bakanlar Kurulunca düzenlenecek Kararname ve özel ticaret icaplarına göre yapılmıştır. Bu işletmelere ait hesap dönemi, Ekim ayının başlangıcından Eylül sonuna kadar devam etmiş, bilançolar, Ekim başlangıcından itibaren dört ay içinde Sayıştaya verilmiştir. Sayıştay da bu bilançoları, idarenin mevzuatına ve ticari işletmenin durumuna göre inceleyerek muhakeme etmiştir³⁴.

24 Haziran 1938 tarihinde ise 3490 sayılı *Orman Koruma Teşkilat Kanununun 14. Maddesini Değiştiren Kanun* yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla Orman Koruma Teşkilatı Hakkındaki 26 Nisan 1937 tarih ve 3157 sayılı Kanunun 14. maddesi şu şekilde değiştirilmiştir:

Orman koruma kıtalarındaki subay, memur ve eratin maaş, yiyecek ve harcırahlarıyla hayvanlarının ihtiyaçları hakkında aşağıdaki hükümler uygulanmıştır:

A) Koruma erlerinin talimghâhta buldukları sürede her türlü masrafları Orman Genel Müdürlüğü bütçesinden karşılanmış, bunların askerî erat gibi maaş alıp yeme, içme, yatma ve giyme ihtiyacı giderilmiştir.

B) Talimghâhtan ayrıлып Orman Koruma Birliklerine katıldıkları günden itibaren yatma ve giyme ihtiyacının karşılanmasından başka çavuşlara on beş, onbaşılarla on ve her ere beş lira maaş ve yeme içmeleri için yine her birine

³⁴ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 13.06.1938, s.826-827; **Resmî Gazete**, S 3943, 25 Haziran 1938; 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanununun ayrıntıları için bk. TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 26.05.1927, s.248-265; **Resmî Gazete**, S 607, 14 Haziran 1927; Ayrıca 2490 sayılı *Artırma ve Eksiltme ve İhale Kanunu* hakkında ayrıntılı bilgi almak için bk. TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 24.06.1938, s.1014; **Resmî Gazete**, S 3958, 13 Temmuz 1938.

bir aylık toptan ve peşin olarak sekiz lira verilmiştir. Firarilerin firar ettiği ve hava değişimine gidenlerin memleketlerine ulaştığı tarihten itibaren yiyecek bedelleri kendilerinden günlük hâlde geri alınmıştır. Ayrıca hastanede tedavi edilenlerin tedavide oldukları ve izinli gidenlerin izinli sayıldıkları günlerin yiyecek masrafları da kendilerinden aynı şekilde talep edilmiştir.

C) Orman Koruma Genel Komutanlık Karargâhıyla kıtaları subay ve erlerinin oda, koğuş ve karakollarının aydınlatma ihtiyacına yetecek miktarda elektrik; ya da elektrik olmayan mahallerde gaz lambası temini amacıyla hesap heyeti bulunan makamlarca onaylanacak cetvellerde gösterildiği üzere masraf edilmiştir.

Ç) Orman koruma kadrosunda yer alan devlete ait hayvanlardan yararlanma imkânına sahip bulunanların yem, soba ve yakıt ihtiyacının giderilmesi, Askerî Tayinat ve Yem Kanunundaki hükümlere tabi olmuştur. Bunların masrafları her ay tanzim ve hesap heyeti bulunan makamlarca onaylanarak cetvellerde gider olarak gösterilmiştir. Orman Koruma Kıtalarına verilecek memur, erat, erbaş, gedikli erbaş, onbaşı ve subayın geliş, gidiş, harcırah ve maaşlarıyla her türlü masrafları, Orman Genel Müdürlüğü bütçesinden karşılanmıştır. Erat, onbaşı ve erbaşlardan iki buçuk yıllık hizmetini tamamladıktan sonra orman teşkilatına girmeğe istekli olanlar, kadro durumu ve yeterliliklerine göre istihdam edilmiştir³⁵.

II. Atatürk Döneminde Orman ve Ormancılık Faaliyetleri

Atatürk Döneminde ağaç topluluklarıyla ilgili yapılan yasal düzenlemelerin yanı sıra orman ve ormancılık faaliyetleri alanında da çalışmalar yürütülmüştür. TBMM'nin 1 Mart 1922 tarihli açılış konuşmasında Atatürk, "Gerek ziraat ve gerek memleketin servet ve sıhhat-i unumiyesi nokta-i nazarından ehemmiyeti muhakkak olan ormanlarımızı da asri tedabirle hüsnü hâlde bulundurmak, tevsî etmek ve azami fayda temin eylemek esas düsturlarımızdan biridir" demiştir³⁶. Bu sözlerle Atatürk, ülkeye birçok bakımdan fayda sağlayan ormanları verimli hâlde getirip genişleterek onlardan yüksek düzeyde yararlanmanın başlıca prensipleri olduğunu ileri sürmüştür.

³⁵ TBMM, *Kanunlar Dergisi*, 02.06.1934, s.706-722; *Resmî Gazete*, S 2723, 10 Haziran 1934.

³⁶ TBMM, *Zabıt Ceridesi*, 01.03.1922, s.5; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, Haz. Ali Sevim vd., Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2006, s.314.

1 Mart 1923 tarihli TBMM'nin açılış konuşmasında da benzer ifadelerle yer veren Atatürk, ormanların zamana uygun bir surette idaresi ve onlardan yüksek derecede yararlanmak amacıyla uzmanlarına hazırlatılan 250 maddelik bir kanunun Meclise sunulduğunu belirtmiştir³⁷.

Bu arada Başbakan Ali Fethi Okyar'ın 5 Eylül 1923'te açıkladığı hükümet programında verdiği bilgilere göre; üretimi artıran hammaddeler tarım, orman ve madenler olarak üçe ayrılmıştır. Ormanları işletmede eski kayıtlar ve şartlardan kurtarmak ve onların halkın geniş ölçüde faydalanmasını sağlayıp teknik hâlde idaresini gerçekleştirmek amacıyla hazırlanan kanun tasarısı Meclise sunulmuştur. Ayrıca bu doğal zenginliklerden yararlanmayı kolaylaştırıp iç talebi karşılama ve ihracat konusuna da önem verme, hükümetin uygulamaları arasında yer almıştır³⁸.

27 Kasım 1924 tarihli İkinci Hükümet Programında da ormanları konu edinen Okyar'ın, ağaçlarla örtülü bu geniş alanların korunmasıyla ilgili fikirleri sürdürdüğü görülmektedir. Okyar'a göre ormanlarda ciddi bir korunma teşkilatı meydana getirmek için köy ve şahıslara ait bölümlerin birbirinden ayrılması zaruridir. Orman alanlarının muhafazası ve kesim yerlerinin tespit ve düzenlenmesiyle teknik araçlarla işletilmesinde girişimcilere gerekli kolaylık sağlanacaktır³⁹.

Ormanlara önem verilmesinde tarım ürünleri ihracatında kullanılan sandıklara olan talep artışının etki ettiği görülmektedir. 1924 yılında, İzmir'in üzüm ve incir ambalaj sandıklarının tedarikinde çekilen sıkıntılar devlet kuruluşlarını bir araya sevk edip Karadere ormanlarının bir kısmını işletmek üzere bir idare kuruldu ise de işe plansız başlanması ve teknik eleman yetersizliği yüzünden sonuçsuz kalmıştır. 1926 yılına gelindiğinde Türkiye'de ilk büyük

³⁷ TBMM, **Zabıt Ceridesi**, 01.03.1923, s.9.

³⁸ TBMM, **Zabıt Ceridesi**, 05.09.1923, s.414-415; Ormanlı ve ormansız köylerin farklılığıyla ilgili bilgi almak için bk. İbrahim Kutlutan, "Ormanlı ve Ormansız Köy", **İktisadi Yürüyüş**, C 2, S 14, Yıl 1, 1 Temmuz 1940, s.16; İbrahim Kutlutan, "Çorak ve Çıplak Topraklarımız", **İktisadi Yürüyüş**, C 2, S 16, Yıl 1, 1 Ağustos 1940, s.4.

³⁹ TBMM, **Zabıt Ceridesi**, 27.11.1924, s.463; Kişilere ait korularla köy baltalıklarından, ticaret için kesilip ihraç edilen ağaç ve üretilen kömürlerden 1927'de 153.337 lira 1928'de 177.773, 1929'da 163.787 lira ve 1930 yılının 10 aylık döneminde ise 139.870 lira *Hususi Ormanlar Resmî* alınmıştır. TBMM, **Zabıt Ceridesi**, 1931 Senesi Bütçesi Hakkında 1/80 Numaralı Kanun Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası, 14.07.1931, s.6; 1931 yılında özel ormanlar vergisi olarak 123.501 lira tahsil edilmiştir. TBMM, **Zabıt Ceridesi**, 1933 Malî Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası, 15.05.1933, s.6.

ve modern işletmenin İbrahim Çolak tarafından Bozöyük Kereste Fabrikası adıyla ihdas edildiği bilinmektedir. Bu tesisi Karadeniz orman çevrelerinde diğer fabrikaların kuruluşu takip etmiş, bunların ilk işledikleri ağaç türleri ise köknar ve çam olmuştur⁴⁰.

Türkiye’de bir yandan kereste fabrikalarının kuruluş çalışmalarına devam edilirken öbür yandan bu işletmelerin beslendiği ormanlarla ilgili alınan önlemlerin yeterli olmadığı ileri sürülmüştür. Cumhurbaşkanı Atatürk, 1 Kasım 1928 tarihli TBMM’nin açılış konuşmasında, tarım ve orman alanları hakkında alınacak yeni tedbirlerle gelişim hizmetinin yerinde olacağını bildirmiştir⁴¹.

CHP’nin 10 Mayıs 1931’de toplanan Üçüncü Büyük Kongresinde kabul edilen Fırka Nizamnamesi ve Programının üçüncü kısım 8. maddesine göre; ülkenin servet kaynakları arasında bulunan orman ve madenleri işleterek geleceği aydınlatıp garanti altına almak yolunda çeşitli tedbirlere müracaat edilecektir⁴².

Bu bağlamda 1934’te ülke yüzölçümü içerisindeki sürülen ve ekilen topraklar; çayır mera, yaylak ve otlaklar; sebze ve meyve bahçeleri, zeytinlik ve bağlar ile ürün getirmeyen toplamda 77.234.000 hektar alan arasında %11,9’una tekabül eden 9.170.000 hektarın ormanlardan oluştuğu gözlemlenmektedir⁴³.

⁴⁰ Çınar, a.g.m., s.13; Bir İngiliz grubu adına Karadeniz ormanları hakkında incelemelerde bulunan mühendisler 60 bin metreküp kerestelik ağaç tespit etmiştir. Bu konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. “Bir Derya”, **Son Saat**, 14 Eylül 1929, No: 1612, s.1; Roma’da gerçekleştirilecek Uluslararası Ormancılık Kongresine, Orman Genel Müdürü Mithat Bey ile Silvikültür Profesörü Tevfik Ali Beylerin iştirak etmeleri ve kendilerine altışar İngiliz lirası günlük verilmesiyle ilgili belge için bk. **BCA**, 30-18-1-1/ 18-16-14, Tarih: 03.03.1926.

⁴¹ TBMM, **Zabıt Ceridesi**, 01.11.1928, s.4; Atatürk Orman Çiftliğinin Planı hakkında bilgi almak için bk. **BCA**, 30-1-0-0/ 82-516-16, Tarih: 00.00.0000; Yunus Nadi’nin Ankara’da ağaçlandırma çalışmaları hakkındaki makalesi için bk. Yunus Nadi, “Ankara’da Orman”, **Cumhuriyet**, 21 Haziran 1929, No: 1837, s.1.

⁴² **CHP Nizamnamesi ve Programı 1931**, s.33; 1930 yılında Türkiye’de vilayetler bazında orman yüzölçümü hakkında bilgi almak için bk. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **İstatistik Yıllığı 1930-1931**, s.192; İstanbul ormanlarında çıkan yangınlarla ilgili ayrıntılı bilgi almak için bk. “Bugünlerde İstanbul Ormanlarında Yangın Çıkmakta”, **Milliyet**, 30 Temmuz 1930, No: 1604, s.3.

⁴³ İGM, **Türkiye İstatistik Yıllığı 1950**, s.155; İGM, **Küçük İstatistik Yıllığı 1949**, s.155; İGM, **Küçük İstatistik Yıllığı 1948**, s.229-230; İGM, **İstatistik Yıllığı 1948**, s.249; İGM, **Tarım İstatistikleri 1934-1937**, s.83; 1934 yılında Türkiye’de il bazında ormanların yüzölçümü hakkında bilgi almak için bk. İGM, **Küçük İstatistik Yıllığı 1940-1941**, s.135; İGM, **Küçük İstatistik Yıllığı 1937-1938**, s.82; İGM, **Küçük İstatistik Yıllığı 1938-1939**, s.124; İGM, **Küçük İstatistik Yıllığı 1939-1940**, s.131; İGM, **Küçük İstatistik Yıllığı 1941-1942**, s.186.

1935 yılına gelindiğinde ülkenin bu doğal zenginliklerinin beslediği, buharla çalışıp suni olarak kurutulan şekilde tesis edilen kayın kereste fabrikasının malları iç piyasada aranırken, dış pazarlarda da müşteri bulmaya çalışmıştır. II. Dünya Savaşından önce bu yarı mamul sanayi metaı Londra piyasasına kadar sevk edilmeye başlanmış, türünün ve işlenmesinin uygunluğu nedeniyle bu piyasaya tercih edilmiştir. Aynı fabrikanın meşe ve kayından parke imaline de başladığı, yine 1935’te bu alanla ilgili sanayinin kurulmasından anlaşılmaktadır⁴⁴.

Atatürk Döneminde parke sanayisinin tesis edilmesinde ihtiyaç duyulan ormanların ülkenin önemli gelir kaynaklarından birini meydana getirdiği bilinmektedir⁴⁵.

Tablo 1’de Türkiye’de devlet orman hasılatı gösterilmiştir.

Tablo 1. Türkiye’de Devlet Orman Hasılatı (1927-1936)

Yıllar	Devlet Orman Hasılatı (TL)
1927	1.450.156
1928	1.564.233
1929	1.982.697
1930	1.872.000
1931	1.448.000
1932	1.391.824
1933	1.858.399

⁴⁴ Çınar a.g.m., s.13; 29 Ekim 1939 tarihinde Ziraat Vekâleti tarafından Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ülke tarımının gelişini göstermek amacıyla Ankara’da açılacak Türkiye Genel Ziraat Sergisi, orman, baytar ve tarım kısımlarına ayrılmıştır. “Genel Ziraat Sergisi”, **Açık Söz**, 3 Temmuz 1936, No: 75, s.2.

⁴⁵ Halkın ağaca ve ormana karşı daha duyarlı hâle gelmesinde yapılması gerekenlerle ilgili bilgi almak için bk. İbrahim Kutlutan, “Sulhta ve Harpte Kıymetini Muhafaza Eden Servet: Ormanlar”, **İktisadi Yürüyüş**, C 4, S 44, Yıl 2, 1 Ekim 1941, s.10; Ormancılıkta verimli ve planlı çalışmanın nasıl yapılması gerektiğiyle ilgili bilgi almak için bk. İbrahim Kutlutan, “Milli Servet Kaynaklarımızı Korumak İçin Ormancılıkta Planlı Çalışma”, **İktisadi Yürüyüş**, C 4, S 48, Yıl 2, 1 Aralık 1941, s.12, 19.

1934	1.580.000
1935	1.800.000
1936	1.830.000

Kaynak: TBMM, **Zabıt Ceridesi**, 1931 Senesi Bütçesi Hakkında 1/80 Numaralı Kanun Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası, 14.07.1931, s.20; TBMM, **Zabıt Ceridesi**, 1932 Senesi Bütçesi Kanunu Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası, 20.06.1932, s.17; TBMM, **Zabıt Ceridesi**, 20.06.1932, s.185; TBMM, **Zabıt Ceridesi**, 1934 Malî Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası, 27.05.1934, s.13; TBMM, **Zabıt Ceridesi**, 1935 Malî Yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası, 22.05.1935, s.14; TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Varidat Bütçesi, 22.05.1935, s.207; TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, 25.05.1936, s.213; TBMM, **Zabıt Ceridesi**, 1936 Malî Yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası, 25.05.1936, s.43; TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Varidat Bütçesi, 24.05.1937, s.221.

Tablo 1'e göre 1927'de 1.450.156 lira olan devlet orman hasılatı, 1929'da 1.982.697 lira ile en yüksek düzeye erişmiştir. Bu seneden sonra hasılatta dalgalı bir seyir takip edildiğini, 1930, 1931 ve 1932'de bir önceki yıla göre düşüşler kaydedilmesinden anlıyoruz. Bu düşüşte 1929 Dünya Ekonomik Krizinin etkili olduğu bilinmektedir. 1933'de 1.858.399 lira ile yükselişe geçilmişse de bir sonraki yılda 1.580.000 lira seviyesine inilmiştir. 1935 ile 1936 yıllarına gelindiğinde devlet orman hasılatı 1.800.000 ve 1.830.000 lira ile tekrar yükselişe geçilmiştir. Bu yükselişte, Dünya Ekonomik Krizinin etkilerinin yavaş yavaş ortadan kaybolmasının belirleyici rol oynadığı kabul edilmektedir.

Buna göre 1927 yılında 1.450.156 lira olan devlet orman hasılatı, 379.844 lira artışla 1936'da 1.830.000 liraya yükseldiğinden yükseliş oranı %26,19 seviyelerinde yer almıştır.

1937 yılına gelindiğinde devlet ormanları hasılatı 8 Şubat 1937 tarih ve 3116 sayılı Kanun gereğince katma bütçeli Orman Genel Müdürlüğü geliri kapsamına alınmış ve kazanç fazlasından hazineye verilmesi gereken tutarın kaydı için bir fasıl açılmıştır. İşletmenin ikinci yılında hasılat fazlası beklenilmediğinden 1938 yılı itibarıyla bu fasıla bir gelir konmamıştır⁴⁶.

⁴⁶ TBMM, **Zabıt Ceridesi**, 1938 Malî Yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası, 23.05.1938, s.78; 1937 yılında Maliye Bakanlığında orman

1936 yılı bütçe görüşmeleri esnasında TBMM kürsüsünden söz alan Muğla Milletvekili Hüsnü Kitapçı encümenin üzerinde durduğu konulardan birinin ormanlar olduğunu ileri sürmüştür. Kitapçı'ya göre; üç yıldan beri bu millî servetten maalesef gerektiği gibi yararlanılamamaktadır. Bakanlık, ormanları koruyabilecek teşkilatına sahip olmadığını itiraf etmekle birlikte ağaç kesimini de yasaklamıştır. Hâlbuki ülkenin her tarafında imar faaliyetlerinde bulunduğu için kereste, gerekli bir ihtiyaç, bunun temini de zorunlu bir iştir. Bu zarureti acaba herhangi bir güç ortadan kaldırılabir mi. Kaldıramayacağı içindir ki, ülkenin kaçakçılık yapılamayan yerlerinde kereste fiyatları yükselmiş bundan da sınırlı sayıda kişiler istifade etmiştir. Kaçakçılık olan mahallerde de hazinenin zararına kereste yok pahasına satılmıştır. Şimdi krizle uğraşan üretici ve vatandaşları bir de böyle yeni kararlar uğraştırmak ancak gerektiği zaman yapılabilecek bir iştir. Çünkü bu kararlar binlerce vatandaş geçim vesilesinden mahrum kalmıştır. Sonra ömürlerini tamamlayan ağaçlar kıymet vasfını kaybetmiş ve nihayet korumasını sağlayacak araçlar bulunamadığından ormanların birçoğu yanmıştır. Bütün bu zarar ve sakıncalara rağmen tüccarın işletmesine izin verildiği takdirde bu kayıp daha da artacaktır⁴⁷.

Bu bağlamda Mustafa Kemal Atatürk, 1 Kasım 1937 tarihli TBMM'nin açılış konuşmasında ormanların bir zenginlik kaynağı olarak görülüp korunmasıyla ilgili bilgiler vermiştir: Atatürk'e göre; orman servetinin korunmasında belirli esaslarının ortaya konulması gereklidir. Ülkenin her türlü ağaç ihtiyacını karşılaması gereken ormanları, dengeli ve teknik bir surette işleterek bunlardan yararlanılması konusunda makul bir uzlaşmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Buna, TBMM'nin layık olduğu önemi vereceğinden şüphe yoktur⁴⁸.

Başbakan Celal Bayar, 8 Kasım 1937'de TBMM'de okuduğu hükümet programında Atatürk'ün 1 Kasım 1937'de ki açıklamalarına şöyle atıfta bulunmuştur:

bütçesine 743.096 lira destek sağlanırken 1938'de bu rakam 1.143.096 lira olarak tespit edilmiştir. TBMM, **Zabıt Ceridesi**, Masraf Bütçeleri, 23.05.1938, s.46.

⁴⁷ TBMM, **Zabıt Ceridesi**, 25.05.1936, s.199; Orman işleyen 40 fabrika temsilcisi ve keresteciler 11 Temmuz 1938 günü saat 17'de Tarım Bakanlığında kereste fiyatlarını düşürmek ve çeşitli sorunları halletmek amacıyla toplanmıştır. Konuyla ilgili ayrıntılar için bk. "Kereste Fiyatları Ucuzlatılacak", **Kurun**, 12 Temmuz 1938, No: 7364-1454, s.1, 4; III. Umumi Müfettişlik çevresinde yapılacak binaların kereste ihtiyacı için bk. "Orman İşleri: Yeni İnşaat için Ayrılan Kereste", **Yeni Yol**, 6 Temmuz 1937, No: 2392, s.1.

⁴⁸ TBMM, **Zabıt Ceridesi**, 01.11.1937, s.4; Ağaç ve Toprak Bayramıyla ilgili makale için bk. İbrahim Kutlutan, "Ağaç ve Toprak Bayramı", **İktisadi Yürüyüş**, C 2, S 13, Yıl 1, 15 Haziran 1940, s.9.

Şefin, Orman servetinin korunması lüzumuyla ilgili sözlerine ayrıca işaret etmek isterim. Ancak, bunda mühim olan, koruma esaslarını; memleketin türlü ağaç ihtiyaçlarını devamlı olarak karşılaması icap eden ormanlarımızı muvazeneli [dengeli] ve teknik bir surette işleterek istifade etmek esasıyla makul bir surette telif etmek [uzlaştırmak] mecburiyeti vardır⁴⁹.”

Bayar’a göre bu talimatı takip edip orman işletme ve idarelerinde ucuzluk ve kolaylığı meydana getirecek esaslar aranacaktır. Maden üretimi programına göre yıldan yıla artacak sütun ve travers⁵⁰ ihtiyaçlarını daha emniyetle karşılayabilmek için elverişli bölgelerde yeniden okaliptüs ormanları yetiştirmeğe ve diğer bazı yerlerde de ağaçlıklar oluşturmaya çalışılacaktır. Parti programının Devletçilik prensibi için başlıca uygulama konusu olarak işaret ettiği orman işletmelerinde ana unsur hâline gelecek bir mali müessese kurma en önde işlerden sayılmaktadır. Ziraat, hayvancılık ve orman faaliyetlerinde bilgi ve ileri düşüncenin büyük etkisi, Hükûmeti köklü tedbirler almaya sevk edecektir⁵¹.

Bayar’ın bu sözlerine rağmen, Türk ormanlarının Avrupa ve ABD’dekilere göre çeşitli ve bakımsız olduğunu ve yaşını dolduran ağaçların zamanında kesilmediği için 150 yıllık bir geçmişi bulunduğunu, İstanbul Orman Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Hans Mayer Wegelin dile getirmiştir. 200-250 civarında mühendisle ülkede ormancılığın gelişiminin mümkün olamadığına da işaret eden Wegelin, bu bağlamda Hükûmetin 1.500 mühendis yetiştirme kararına vardığını ileri sürmüştür⁵².

⁴⁹ TBMM, **Zabıt Ceridesi**, 08.11.1937, s.23; Trakya Genel Müfettişi Kazım Dirik tarafından bölgenin dâhiliye, tarım, ormancılık, bayındırlık, kültür, sağlık, maliye ve adliye ile ilgili ihtiyaçları hakkında hazırlanıp Başbakanlığa sunulan raporun ayrıntıları için bk. **BCA**, 30-10-0-0/ 73-477-7, Tarih: 26.01.1937.

⁵⁰ Üzerine rayların yerleştirildiği, yere enine konulmuş demir veya ağaç parçaların her biri.

⁵¹ TBMM, **Zabıt Ceridesi**, 08.11.1937, s.23; Ülkenin uygun yerlerinde Okaliptüs ormanı yetiştirilmesi ile ilgili 10 Aralık 1937 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı için bk. **BCA**, 30-18-1-2/ 80-99-13, Tarih: 10.12.1937; Ormanlardan yerli yerinde yararlanılmasıyla ilgili bilgi almak için bk. İbrahim Kutlutan, “Köylü, Orman, Tasarruf”, **İktisadi Yürüyüş**, C 3, S 27, Yıl 2, 16 Ocak 1941, s.16.

⁵² Selman Cafer, “İstanbul Orman Fakültesinde Bir Tetkik”, **İktisadi Yürüyüş**, S 6, Yıl 1 Mart 1940, s.2; Ormanlarda devlet işletmesinin zorunluğuyla ilgili bilgi almak için bk. İbrahim Kutlutan, “Neden Devlet İşletmesine Gidiyoruz?”, **İktisadi Yürüyüş**, S 6, Yıl 1 Mart 1940, s.3; Ormanların önemi için bk. İbrahim Kutlutan, “Köy İktisadında Orman”, **İktisadi Yürüyüş**, C 5, S 64, Yıl 3, 1 Ağustos 1942, s.12,20; Şevket Raşit Hatipoğlu, “Bizim Ormancılığımız”, **İktisadi Yürüyüş**, C 6, Orman Özel Sayısı, Yıl 6, 10 Ocak 1945, s.1; Orman Kanununun uygulanması sırasında keçilerin ormanlara hatta fundalıklara sokulmasının yasaklanması ve halkın pelit yapraklarını tedarikte zorluk yaşaması, bu

Wegelin’e göre bakımsız olduğu ileri sürülen Atatürk Dönemi ormanlarının vilayetlerdeki durumuna göre yüzölçümlerinin rakamsal verilerle tespiti zarureti ortaya çıkmıştır.

Bu nedenle Tablo 2’de 1930-1932 yıllarında Türkiye’de ormanların iller bakımından yüzölçümü gösterilmiştir.

Tablo 2. Türkiye’de Ormanların Yüzölçümü (1930-1932)

İller	Yüzölçüm (Hektar)	%	İller	Yüzölçüm (Hektar)	%	İller	Yüzölçüm (Hektar)	%
A. Karahisar	47.861	0.51	Erzurum	126.950	1.36	Mersin	186.038	1.99
Amasya	152.000	1.63	Eskişehir	282.218	3.03	Muğla	164.000	1.76
Ankara	179.000	1.92	Giresun	123.050	1.32	Niğde	6.550	0.07
Antalya	674.000	7.24	Gümüşhane	7.809	0.08	Ordu	129.455	1.39
Aydın	179.771	1.94	İçel	428.000	4.59	Rize	79.390	0.85
Balıkesir	401.200	4.31	İzmir	42.000	0.45	Samsun	88.085	0.94
Bilecik	228.000	2.45	Isparta	41.000	0.44	Seyhan	245.677	2.63
Bolu	337.139	3.63	İstanbul	60.200	0.65	Sinop	208.691	2.18
Burdur	92.300	0.99	Kars	68.000	0.73	Sivas	149.500	1.60
Bursa	394.700	4.24	Kastamonu	352.964	3.79	Ş.Karahisar	23.500	0.25
Cebelibereket	217.159	2.33	Kayseri	67.000	0.72	Tekirdağ	43.838	0.47
Çanakkale	217.869	2.34	Kırklareli	344.200	3.69	Tokat	361.050	3.87
Çankırı	208.000	2.23	Kırşehir	2.000	0.02	Trabzon	23.895	0.26
Çoruh	194.710	2.09	Kocaeli	276.042	2.96	Tunceli	255.600	2.74
Çorum	178.000	1.91	Konya	188.100	2.02	Yozgat	95.000	1.02
Denizli	242.000	2.60	Kütahya	325.503	3.49	Zonguldak	378.100	4.05
Edirne	83.243	0.89	Manisa	40.000	0.43			
Erzincan	30.500	0.33	Maraş	54.300	0.58	Toplam	9.325.157	100

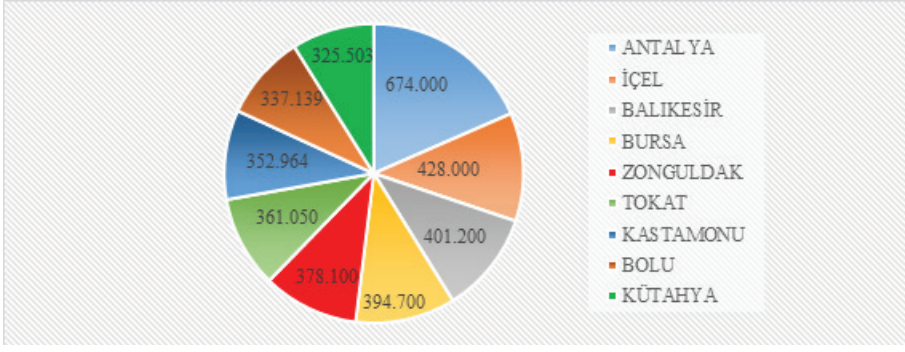
Kaynak: İGM, *İstatistik Yıllığı 1941 1942*, s.178; İGM, *İstatistik Yıllığı 1942-1943*, s.170.

Tablo 2’de göre, 1930-1932 yıllarında Türkiye’de toplam 52 ilde 9.325.157 hektar orman alanı bulunmaktadır. Bu alanlardan 674.000 hektar ile Antalya

hayvanların her birinin 50 kuruş gibi düşük bir fiyatla kasaplara satılmasına yol açmıştır. Bu husus için bk. C. Alper, “Çoruh’ta Katırcılık Bir Servet Kaynağı Olacak”, *Doğu*, 15 Aralık 1937, No: 11, s.5; Ormanların ülkenin önemli bir unsuru olmasında alınması gereken tedbirlerle ilgili bilgi için bk. İbrahim Kutlutan, “Kereste Ticaretimiz”, *İktisadi Yürüyüş*, S 10, Yıl 1, 1 Mayıs 1940, s.8,16; Ormanların askerlik yönünden yurt savunmasında da etkili olduğu bilinmektedir. Bu durum için bk. İsmail Oray, “Orman”, *İktisat ve Ticaret Ansiklopedisi*, 8. Cilt, İstanbul 1953, s.11.

ilk sırada yer alırken bunu 428.000 hektarla İçel, 401.200 hektarla Balıkesir, 394.700 hektarla Bursa, 378.100 hektarla Zonguldak, 361.050 hektarla Tokat, 352.964 hektarla Kastamonu, 337.139 hektarla Bolu ve 325.503 hektarla Kütahya takip etmiştir. Bu dokuz vilayetin 3.652.656 hektar olan ormanların kapladığı alan toplam yüzölçümünün %39,21'e tekabül etmektedir. Kalan 43 vilayetin 5.672.501 hektar olan orman alanının yüzölçümü ise toplam alanın %60,79'e karşılık gelmektedir.

Grafik 1. İller Bazında Ormanların Yüzölçümü (Hektar)



II.1. Orman Ürünleri ve Endüstrisi

Atatürk Döneminde orman ve ormancılık faaliyetleri alanında yapılan çalışmaların yanı sıra işletme bakımından ağaç ürünleri ve endüstrisine de önem verilmiştir. Ormanda bulunan ve insanların ihtiyaçlarını karşılamaya yarayan maddelerin ilmi prensipler yoluyla elde edilmesine orman işletmesi denmiştir. Bir başka ifadeyle bu doğal zenginliklerden yüksek seviyede gelir elde etmek amacıyla deneyimlerin kazandırdığı bilgi ve ilmin koyduğu esaslardan yararlanarak üretim ve değerlendirmede uygun düzenlemelere gidilmiştir⁵³.

Bu dönemde orman mamullerinden olan kerestenin piyasa itibariyle istikrar-sız bir süreç takip ettiği görülmektedir. Miktarı az bulunan türler yüksek fi-

⁵³ Rıdvan Pınar, "Devlet Orman İşletmesi", *İktisadi Yürüyüş*, C 9, S 92, Yıl 4, 15 Ekim 1943, s.16; Fehim Fırat, "Orman İşletmeleri", *İktisat ve Ticaret Ansiklopedisi*, 8. Cilt, İstanbul 1953, s.17; Devlet Orman İşletmesinin 1938 yılı rakamları için bk. Rıdvan Pınar, "Mühim Bir Varidat Kaynağımız", Devlet Orman İşletmesi", *İktisadi Yürüyüş*, C 5, S 105, Yıl 5, 1 Mayıs 1944, s.9; Ayrıca Devlet Orman İşletmelerinin başarısı için gerekli faktörler hakkında bilgi almak için bk. Rıdvan Pınar, "Mühim Bir Varidat Kaynağımız, Devlet Orman İşletmesi", *İktisadi Yürüyüş*, C 5, S 106, Yıl 5, 16 Mayıs 1944, s.7, 23; Rıdvan Pınar, "Mühim Bir Varidat Kaynağımız, Devlet Orman İşletmesi", *İktisadi Yürüyüş*, C 5, S 107, Yıl 5, 1 Haziran 1944, s.8, 21.

yatlarla satılırken bol bulunanların düşük fiyatla alıcıya ulaşmasında her yıl ihtiyaca göre üretimin sınırlandırılmamasının etkili olduğu tespit edilmiştir⁵⁴.

Ormanlarda bulunan ağaçların kerestesinden yararlanılmasının yanı sıra kabuk, çiçek, yaprak ve tohum gibi birçok maddesinden de faydalandığı bilinmektedir. Ayrıca ağaçtan kâğıt imali dışında fanila ve elbiselik kumaşlar da üretilmiştir. Sıkıştırılmış talaş ve yongadan imal edilen sunta, inşaatların yanı sıra fotoğraf ve sinema filmleri yapımında da kullanılmıştır. Yine ağaçtan çanta ve bavul imali gerçekleştirilirken atkestanesi tohumlarından alkol, bu tohumların hafif kavrulup öğütülmesiyle de sabun şeklinde temizleyici bir çamaşır tozu elde edilmiştir. Bunlara ilaveten gürgen odunundan sirke, akça ağaç özünden şeker, kayından suni ipek, meşenin kabuk, palamut ve mazısından ilaç, ağaç elyaflarından fotoğraf ve sinema filmleri, katran, zift, aktif kömür, terebentin ruhu, kolofan, vernik, lak ve birçok tıbbi ürün imal edilmiştir⁵⁵.

Orman ve ormancılığa, sanayi sektörünün yanı sıra köylü kesiminde de önem verilmiştir. Kırsal alanda kullanılan hemen her çeşit nesnenin ağaçtan yapılması, orman ve ormancılığının değerini ortaya koyması bakımından önemli bir gelişme olmuştur. Cami, minare, okul, suyu, çeşme, kuyu başta olmak üzere bütün yapılar orman köylerinde ağaçlardan imal edilmiştir. Yine tarla ve bahçe sınırları ağaç çitlerle çevrilmiştir. Köylünün araba, saban, düven, yaba, kürek gibi çeşitli tarım aletleri de ağaçtan yapılmıştır. Benzer şekilde evinde erzak ambarı, sandık, hamur tekne ve tahtası, yayık, kap, kaşık ve hatta su testisi, işlenmiş birer ağaç parçasından imal edilmiştir⁵⁶.

⁵⁴ İbrahim Kutlutan, “Kereste Piyasamız”, **İktisadi Yürüyüş**, S 9, Yıl 1, 15 Nisan 1940, s.5; 11 Temmuz 1938 pazartesi günü Ankara’ya davet edilen fabrika temsilcileri piyasa ve orman işlerini ele almak için Tarım Bakanının iştirakiyle ilk toplantılarını yapmıştır. “Fabrikalar Mümessilleri Ankara’da Toplandılar”, **Aydın**, 12 Temmuz 1938, No: 290, s.1.

⁵⁵ İbrahim Kutlutan, “Lüzumlu Bir İptidai Madde: Ağaç”, **İktisadi Yürüyüş**, S 5, Yıl 1, 15 Şubat 1940, s.2; Selahattin İnal, “Orman”, **İktisat ve Ticaret Ansiklopedisi**, 8. Cilt, İstanbul 1953, s.10; Ağaç ve ormanın yararlandığı diğer birçok alan için bk. İbrahim Kutlutan, “Şehir ve Şehirli İktisadında Orman”, **İktisadi Yürüyüş**, C 6, S 65, Yıl 3, 16 Ağustos 1942, s.12; Odunun geçmişten itibaren kullanıldığı alanlar ve sanayisiyle ilgili bilgi almak için bk. Savni Huş, “Harpte ve Harp Sanayiinde Odunun Yeri”, **İktisadi Yürüyüş**, C 5, S 109, Yıl 5, 3 Temmuz 1944, s.13, 24; Reşat Aktan, **Türkiye İktisadi**, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1968, s.167; Ege’nin belli başlı mahsullerinden olan palamudun yetiştiği yerler ve üretim merkezleri ve sanayisiyle ilgili bilgi almak için bk. İbrahim Kutlutan, “İzmir’in Meyankökü ve Palamut Fabrikası”, **İktisadi Yürüyüş**, C 2, S 16, Yıl 1, 1 Ağustos 1940, s.3, 14.

⁵⁶ İbrahim Kutlutan, “Köy İktisadında Orman”, **İktisadi Yürüyüş**, C 5, S 64, Yıl 3, 1 Ağustos 1942, s.12; Orman Sanayisiyle ilgili ayrıntılı bilgi almak için bk. Mehmet Ali Kâğıtçı,

Köylüler farklı ağaçlardan faydalanıp ihtiyaçlarını karşılamalarının yanı sıra Devlet Orman İşletmelerinde çalışıp çeşitli kereste türleri imal ederek millî ekonomiye katkı da sağlamıştır.

Tablo 3'te 1925 yılında orman işletme hasılatı verilmiştir.

Tablo 3. Türkiye'de Orman İşletme Hasılatı (1925)

Kereste Türü	Kesilen Ağaç Sayısı	Desimetre	Değer (TL)
Çam	4.096.336	800	4.241.382
Meşe	194.628	275	654.459
Kökner	221.993	405	458.129
Kayın	531.343	565	684.904
Ardıç	1.323	651	1.291
Karaağaç	750	749	12.970
Akçaağaç	23	106	800
Kızılağaç	218	126	2.282
Çınar	13.508	621	5.001
Ihlamur	4.192	12	52.869
Kestane	33.901	474	65.677
Gürgen	4.062	860	1.711
Kavak	1.735	987	1.334
Dişbudak	719	136	2.285
Toplam	5.104.731	6.767	6.185.094

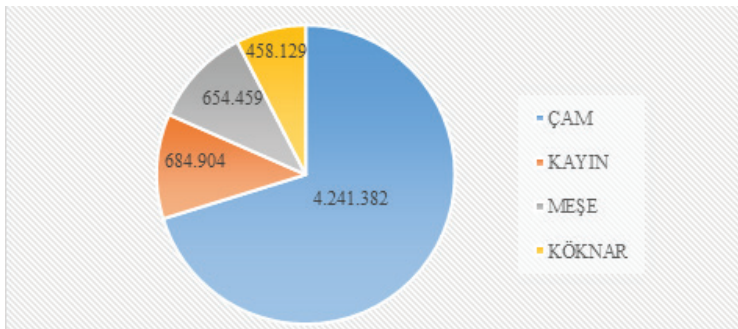
“Mühim Bir Sanayi Şubesi: Orman Sanayii”, *İktisadi Yürüyüş*, C 5, S 110, Yıl 5, 17 Temmuz 1944, s.6-7,18.

B. Odun			C. Odun Kömürü		
Cinsi	Kental ⁵⁷	Tutar (TL)	Mahrukatın Cinsi	Kental	Tutar (TL)
Çam	541.115	49.363	Çam Kömürü	18.764	102.190
Mahlût	3.005.504	1.142.289	Mahlût Kömürü	340.197	382.096
Pinar	13.297	35.222	Pinar Kömürü	18.531	64.858
Kayın	16.892	3.613	Kayın Kömürü	7.882	1.398
Gürgen	36.409	47.178	Gürgen Kömürü	3.450	11.129
Ardıç	5.976	216	Ardıç Kömürü	203	16
Meşe	7.215.102	4.855.552	Meşe Kömürü	352.998	366.845
Toplam	10.834.295	6.133.433		742.025	928.532

Kaynak: İGM, *İstatistik Yıllığı 1929*, s.131; İGM, *İstatistik Yıllığı 1930*, s.184.

Tablo 3'e göre, 1925 yılında kereste imali için toplam tutarı 6.185.094 lira olan 5.104.731 ağacın kesildiği görülmektedir. 4.241.382 lira tutarındaki 4.096.336 adet çam, bu ağaçlardan elde edilen gelirle ilk sırada yer alırken, bunu 684.904 lira tutarındaki 531.343 adet kayın ağacı, 654.459 lira tutarındaki 194.628 adet meşe ağacı ve 458.129 lira tutarındaki 221.993 adet köknar ağacı izlemiştir. Sayısı 5.044.300 bulan bu kesilen dört ağacın maddi değeri 6.038.874 lira olmuştur.

Grafik 2. Maddi Getirisi Yüksek Ağaç Türleri (TL)



⁵⁷ 100 kg'lık bir ağırlık ölçü birimine kental denmiştir.

Türkiye’de orman işletme hasılatı arasında odun ve odun kömürü de yer almıştır. 1925 yılında bu hasılatla 7.215.102 kental ve 4.855.552 lira ile meşe odunu ilk sırada yer alırken bunu 3.005.504 kental 1.142.289 lira ile mahlüt ve 541.115 kental 49.363 lira ile çam ağacı takip etmiştir. Bu üç ağaçtan elde edilen 10.761.721 kental odunun maddi değeri 6.047.204 liradır. Odun kömürü üretiminde 352.998 kental 366.845 lira ile yine meşe ilk sırada yer alırken bunu 340.197 kental 382.096 lira ile mahlüt, 18.764 kental, 102.190 lira ile çam kömürü takip etmiştir.

Bu arada orman ürünlerinden olan palamut ve özü, mazı, sumak, sıgla yağı, kitre, meyankökü, keçiboynuzu, kestane, çamfıstığı ve çeşitli av derilerinin 1938 yılı itibariyle ihracat değeri 4.917.999 lirayı bulmuştur. Buna karşın te-rebentin, kolofan, sakız, selüloz, selüloit ve adi kömür ithalatının yıllık tutarı 1.471.361 liraya ulaşmıştır⁵⁸. Aynı yılda toplam ihracat tutarının 144.946.511 lira olduğu dikkate alındığında orman ürünleri satışından elde edilen gelirin önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır⁵⁹.

Yine 1938 yılında ülke ormanlarından 782.014 metreküp işlenmemiş kereste, 14.652.690 kental odun ve 477.329 kental odun kömürü ve çeşitli miktarlarda orman mahsulü elde edildiği bilinmektedir. İşlenmesiyle kerestenin ortalama %40 zayıat verdiği düşünülüp her metreküpünün ortalama satış değeri 35 lira ile çarpıldığında ormanlarda yılda çıkan kereste değerinin yaklaşık 16.422.294 lira olduğu tespit edilmiştir. Yine bir kental odunun ortalama fiyatı 1,5; kömürün ise 8 lira olarak belirlenmesi yıllık odun üretiminin 21.979.035, kömürün ise 3.818.632 lirayı bulmasına neden olmuştur. Bunlara 332.347 lira tutarında çeşitli orman ürünleri de ilave edilince yıllık üretiminin 42.552.308 liraya ulaştığı bilinmektedir⁶⁰.

⁵⁸ İbrahim Kutlutan, “Şehir ve Şehirli İktisadında Orman”, **İktisadi Yürüyüş**, C 6, S 65, Yıl 3, 16 Ağustos 1942, s.12,22; Brezilya ormanları ve bunların mahsulleri hakkında ayrıntılı bilgi almak için bk. Ahmet Cemil Conk, “Brezilya Ormanları”, **İktisadi Yürüyüş**, C 7, S 74, Yıl 4, 16 Ocak 1943, s.9, 22; Ahmet Cemil Conk, “Brezilya Karnauba Mumı”, **İktisadi Yürüyüş**, C 7, S 76, Yıl 4, 16 Şubat 1943, s.11; Ahmet Cemil Conk, “Brezilya Karnauba Mumı”, **İktisadi Yürüyüş**, C 7, S 77, Yıl 4, 1 Mart 1943, s.15; Ahmet Cemil Conk, “Dünya Piyasasının Mühim bir Maddesi: Brezilya Cevizi”, **İktisadi Yürüyüş**, C 7, S 80, Yıl 4, 16 Nisan 1943, s.16; Ahmet Cemil Conk, “Dünya Piyasasının Mühim bir Maddesi: Brezilya Çayı”, **İktisadi Yürüyüş**, C 7, S 78, Yıl 4, 16 Mart 1943, s.17; Ahmet Cemil Conk, “Brezilya Piosova Elyafı Sellüloz”, **İktisadi Yürüyüş**, C 9, S 88, Yıl 4, 16 Ağustos 1943, s.5.

⁵⁹ İGM, **İstatistik Yıllığı 1939-1940**, s.265.

⁶⁰ İbrahim Kutlutan, “Ormanlarımızın Geliri”, **İktisadi Yürüyüş**, S 7, Yıl 1, 16 Mart 1940, s.2; Murat Dağındaki çam ormanlarını yerinde görmek için buraya yapılan gezi ile ilgili

Tablo 4’te 1925 ile 1930 yılları arasında orman işletme hasılatı arasında bulunan kerestenin metreküp cinsinden üretimi gösterilmiştir.

Tablo 4. Kereste Üretimi (1925-1930)

Ağacın Türü	Yıllar	Metreküp	Ağacın Türü	Yıllar	Metreküp	Ağacın Türü	Yıllar	Metreküp
Çam	1925	430.553	Kök nar	1925	68.172	Kavak	1925	1.236
	1926	330.592		1926	86.446		1926	4.702
	1927	233.337		1927	61.300		1927	729
	1928	225.433		1928	67.966		1928	477
	1929	231.288		1929	101.360		1929	401
	1930	216.999		1930	59.584		1930	527
Meşe	1925	24.800	İhlamur	1925	3.290	Kestane	1925	2.614
	1926	39.262		1926	3.359		1926	4.866
	1927	19.033		1927	2.616		1927	2.258
	1928	39.361		1928	2.002		1928	2.449
	1929	19.566		1929	2.126		1929	1.728
	1930	23.706		1930	2.511		1930	19.140
Gürgen	1925	30.793	Çınar	1925	466	Muhtelif Türler	1925	8.276
	1926	35.211		1926	181		1926	11.705
	1927	32.447		1927	102		1927	10.014
	1928	24.355		1928	262		1928	13.105
	1929	28.116		1929	74		1929	13.843
	1930	50.063		1930	98		1930	20.755
Katran	1925	22.338	Karaağaç	1925	346	Toplam	1925	594.979
	1926	12.745		1926	1.148		1926	532.027
	1927	16.765		1927	940		1927	382.772
	1928	7.019		1928	844		1928	384.037
	1929	24.206		1929	1.252		1929	424.600
	1930	39.466		1930	1.403		1930	437.179

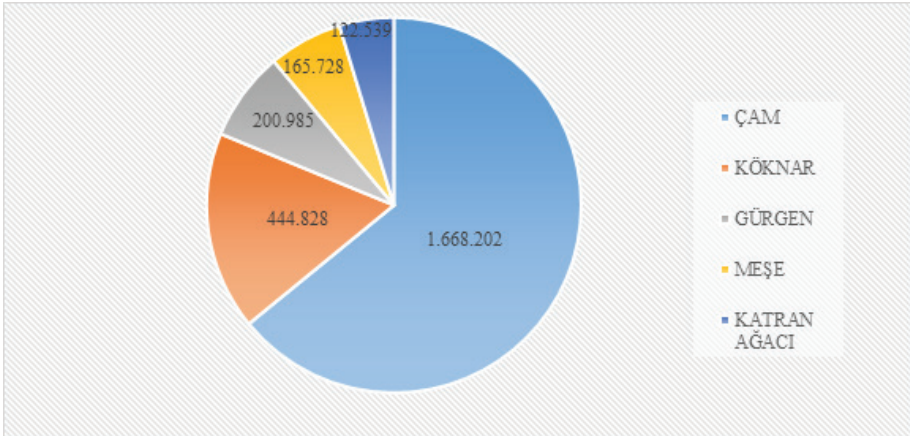
ayrıntılı bilgi almak için bk. İhsan Şensoy, “Orman Sevgisi”, **İktisadi Yürüyüş**, C 2, S 24, Yıl 1, 1 Aralık 1940, s.13,16; Türkiye’de ormancılık ve ormanların korunmasına yönelik yapılması gereken uygulamalarla ilgili bilgi almak için bk. İbrahim Kutlutan, “Ormancılığımız”, **İktisadi Yürüyüş**, Ziraat Fevkalade Sayısı, C 6, S 69-70, Yıl 3, Ekim 1942, s.11, 67.

Kızılağaç	1925	1.973	Ardıç	1925	122
	1926	1.157		1926	653
	1927	1.752		1927	1.479
	1928	711		1928	53
	1929	496		1929	144
	1930	2.898		1930	29

Kaynak: İGM, **İstatistik Yıllığı 1931-1932**, s.202; İGM, **İstatistik Yıllığı 1932-1933**, s.211; İGM, **İstatistik Yıllığı 1934-1935**, s.337-338; İGM, **İstatistik Yıllığı 1935-1936**, s.234; İGM, **İstatistik Yıllığı 1939-1940**, s.217.

Tablo 4'e göre, 1925 ile 1930 yılları arasında toplamda kereste üretiminde 1.668.202 metreküp ile çam ilk sırada yer alırken bunu 444.828 metreküp ile köknar, 200.985 metreküp ile gürgen, 165.728 metreküp ile meşe, 122.539 metreküp ile katran ağacı takip etmiştir. Bu beş ağaçtan elde edilen 2.602.282 metreküp kereste, 2.755.594 metreküp olan tüm ağaçlardan üretilen kereste miktarına yakındır.

Grafik 3. 1925-1930 Yılları Arasında Kereste Üretimi (Metreküp)



Tablo 5'te 1926 ile 1938 yılları arasında Türkiye'de orman işletme hasılatı arasında bulunan odun ve odun kömürü üretimi ton cinsinden gösterilmiştir.

Tablo 5. Odun ve Odun Kömürü Üretimi (1926-1938)

Yıllar	Odun (Ton)	Odun Kömürü (Ton)
1926	169.258	41.699
1927	167.534	46.784
1928	110.396	38.131
1929	105.004	53.616
1930	98.381	29.681
1931	163.770	45.086
1932	134.567	39.509
1933	182.787	68.246
1934	443.635	93.800
1935	240.394	56.119
1936	283.757	64.916
1937	1.046.908	88.249
1938	1.403.489	65.624

Kaynak: İGM, **Tarım İstatistikleri 1934-1937**, s.459; İGM, **Tarım İstatistikleri 1936-1937**, s.173; İGM, **İstatistik Yıllığı 1938, 1939**, s.181; İGM, **İstatistik Yıllığı 1939-1940**, s.218; İGM, **İstatistik Yıllığı 1940-1941**, s.307.

Tablo 5'e göre 1926 ile 1938 yılları arasında odun ve odun kömürü üretimi istikrarsız bir seyir takip etmektedir. 1930 yılında en düşük rakamla 98.381 ton olan odun üretimi, 1938 yılında 1.403.489 tonla en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Odun üretiminin 13 yıllık seyrine gelince: 1926 yılında 169.258 ton olan üretim 1.234.231 ton artışla 1938'de 1.403.489 tona yükselerek %729, 20 oranında bir artışı ortaya koymuştur. Yine 1930'da 29.681 tonla en düşük düzeyde yer alan odun kömürü, 1934 yılında 93.800 tonla en yüksek seviyeye ulaşmıştır. İstikrarsız bir seyir takip etmesine rağmen 1926'da 41.699 ton olan odun kömürü üretimi 23.925 ton artışla 1938'de 65.624 tona ulaşmıştır. Böylece odun kömürü üretiminde %57,37 oranında bir artış gerçekleştirilmiştir.

Ormanlardan elde edilen ürünlerin Türk ekonomisinde önemli bir yer edindiği bilinen bir gerçektir. Bu sebeple ormancılığın gayrisafî millî hasılası önem arz etmektedir.

Tablo 6'da 1923 ile 1938 yılları arasında Türkiye'nin iktisadi faaliyet kolları arasında bulunan ormancılığın gayrisafî millî hasılası gösterilmiştir.

Tablo 6. Türkiye’de İktisadi Faaliyet Kollarından Ormancılığın Gayri Safi Milli Hasılası (1923-1938)

Yıllar	Ormancılığın Gayrisafi millî hasılası (1948 Fiyatlarıyla TL)	Ormancılığın Gayrisafi millî hasılası (Cari Fiyatlarla TL)
1923	10.000.000	3.000.000
1924	23.000.000	4.000.000
1925	21.000.000	5.000.000
1926	20.000.000	4.000.000
1927	16.000.000	3.000.000
1928	14.000.000	2.000.000
1929	16.000.000	3.000.000
1930	16.000.000	3.000.000
1931	17.000.000	3.000.000
1932	16.000.000	3.000.000
1933	21.000.000	6.000.000
1934	27.000.000	5.000.000
1935	22.000.000	4.000.000
1936	26.000.000	5.000.000
1937	31.000.000	7.000.000
1938	35.000.000	8.000.000

Kaynak: TÜİK, **İstatistik Göstergeler 1923-2005**, s.619, 631; TÜİK, **İstatistik Göstergeler 1923-2006**, s.646, 658; TÜİK, **İstatistik Göstergeler 1923-2011**, s.716; TÜİK, **İstatistik Göstergeler 1923-2012**, s.629, 643; TÜİK, **İstatistik Göstergeler 1923-2013**, s.642, 656.

Tablo 6’ya göre, 1923 ile 1938 yılları arasında ormancılığın gayrisafi millî hasılasında 1948 yılı fiyatları ve cari fiyatlarla istikrarsız bir seyir takip edilmektedir. 1948 fiyatlarına göre 1923 yılında 10.000.000 lira ile en düşük rakamı gösteren ormancılığın gayrisafi millî hasılası 25.000.000 lira artışla 1938’de 35.000.000 liraya yükselmiştir. Böylece 1923-1938 Döneminde ormancılığın 1948 fiyatlarıyla gayrisafi millî hasılasında % 250 oranında bir artış söz konusu olmuştur.

1928’de 2.000.000 lira ile cari fiyatlarla en düşük olan rakamı ihtiva eden ormancılığın gayrisafi millî hasılası, 1938’de 8.000.000 lira ile en yüksek seviyede yer almıştır. Böylece 1923’den 1938’e kadar olan süreçte ormancılığın

carî fiyatlarla gayrisafî millî hasılasında %166,66 oranında bir artış sağlanmıştı.

III. Orman Faaliyetlerinde Örgütlenme

III.1. Orman Şirketleri

Atatürk Döneminde orman ürünleri ve endüstrisine verilen önemin yanı sıra bu alanla ilgili örgütlenmelere de gidilmiştir. Bu örgütlenmelerden biri de orman şirketleridir. 30 Mayıs 1926 tarihinde yönetim merkezi İstanbul olmak üzere Zingal (Zindan) ve Çangal Ormanları TAŞ kurulmuştur⁶¹. Şirketin kurucuları Çangal ve Zingal ormanlarını işletme imtiyazına sahip Türkiye Kibrit İhisarı TAŞ ile Türkiye İş Bankası ve merkezi Brüksel’de bulunan *Ozin Alumentier de Flandre Şirketi*dir. Çangal ve Zingal Ormanlarını işletmek amacıyla tesis edilen bu şirketin 1926’da 500.000 TL olan sermayesi, 1927 ve 1929’da 500.000 lira daha artırılarak 1.500.000 liraya çıkarılmıştır⁶². Adını Sinop Ayancık’daki Zingal ve Çangal Devlet Ormanlarından alan şirket kestiği ağaçları tesis ettiği fabrikaya taşıyarak işlenen kerestelerin iç ve dış piyasalara pazarlanması görevini yerine getirmiştir⁶³.

⁶¹ **BCA**, 30-18-1-1/ 19-35-13, Tarih: 30.05.1926; Zingal ve Çangal Ormanları TAŞ’nin esas sözleşmesinin 2 ve 29. maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki 20 Eylül 1934 tarihli Kararname için bk. **BCA**, 30-18-1-2/ 48-63-3, Tarih: 20.09.1934; Yine aynı şirketin sözleşmesinin 8. maddesinin değiştirilmesi 22 Ocak 1935 tarihli Bakanlar Kurulu toplantısında kabul edilmiştir. **BCA**, 30-18-1-2/ 51-5-7, Tarih: 22.01.1935.

⁶² A. Gündüz Ökçün, **1920-1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye**, Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, 2. Basım, Ankara 1997, s.47; Zingal ve Çangal Ormanları Türk Anonim Şirketinin adı geçen ormanları işletme hakkını elde etmesiyle ilgili ayrıntılar için bk. **BCA**, 30-18-1-2/ 14-68-8, Tarih: 15.10.1930; Zingal Ormanı sözleşmesinde yapılan değişiklikler için bk. **BCA**, 30-10-0-0/ 183-264-8, Tarih: 24.10.1936.

⁶³ Ayancık’ta Zingal ve Çangal Ormanlarını işletmekte bulunan Zingal TAŞ’teki Türk memur ve işçilerine yapılan kötü muamelelerle Türklüğe karşı hakaret ve şirket işletmesindeki vergi kaçakçılığı ve ormandaki ağaç kesimi hususundaki bütün yolsuzluklarla ilgili ayrıntılı bilgi almak için bk. **BCA**, 30-10-0-0/ 183-264-4, Tarih: 28.10.1935; Yine Zingal Şirketinin usulüne uygun olmayan ağaç kesimi yaptığına dair Kocaeli Milletvekili Sırrı Bey tarafından TBMM’ye bir önerge verilmiştir. TBMM, **Zabıt Ceridesi**, 04.07.1932, s.488; 4 Temmuz 1932 tarihli Tarım Bakanlığında cevaplandırılması istenen bu soru önergesinin ayrıntıları için bk. **BCA**, 30-10-0-0/ 8-48-21, Tarih: 05.07.1932; Kocaeli ormanlarının teknik bir şekilde işletilmesi amacıyla Numune Ormanları İdaresi adıyla bir örgütlenmenin meydana getirilip faaliyete geçirilmesi düşünülmüştür. “Kocaeli Ormanları”, **Halkın Sesi**, 11 Temmuz 1934, No: 1218, s.4.

1930 yılında şirketin idare meclisi şu kişilerden meydana gelmiştir: Başkan: Menteşe (Muğla) Milletvekili Yunus Nadi Bey, Başkan Vekili Monsieur Robert de Bodt, İzmir Milletvekili Mahmut Celal Bayar, Samsun Milletvekili Ali Rıza Bey, Ruhi Hüsnü Bey ve Ahmet Hamdi Bey'dir. Bu kişilerin yanı sıra Asım Süreyya Bey, Mehmet Emin Bey, İbrahim Süreyya Bey, Tevfik Ali Bey, Monsieur Leon Massoux, Monsieur Paul Phillipart, Monsieur Victor Beausillon, Monsieur Joseph Deschepper, M. Desire de Bodt, Monsieur Herman Teirlinck, Monsieur Paul Beaussillon, Mösyö Jean Berginon'da şirketin idare meclisini teşkil etmiştir⁶⁴.

Çangal ve Zingal Ormanlarının işletme imtiyazını elinde bulunduran Türkiye Kibrit İhisarı TAŞ'ın sermayesinin % 50.57'si yabancılara ait olmuştur. Türkiye İş Bankasıyla *Ozin-Allumetier de Flandre Şirketi*, Zingal ve Çangal Ormanları TAŞ'yi işletmek amacıyla örgütlenmişse de bu iki ortak, hissedarlığın dışında aracı hâlde bir tür paravan rolünü üstlenmiştir. Şirketin 1929 yılında toplanan genel kurulunda hisselerin 2/279'u Ahmet Hamdi Bey ve Ali Ranâ adlı Türk vatandaşlarına, 277/279'u ise yabancılara ait olmuştur. 1930 yılına gelindiğinde İdare Meclisinde 11 yabancı ve 10 Türk vatandaşı üye olarak bulunmuştur. Bu 10 Türk vatandaşından Yunus Nadi, Asım Süreyya ve Tevfik Ali Bey gibileri yabancı hisse sahiplerinin temsilcisi durumunda iken yine Yunus Nadi, Mahmut Celal ve Mehmet Emin Beyler de Türkiye İş Bankası veya Türkiye Kibrit İhisarı TAŞ'nin de idare meclisinde üye olarak yer almıştır. 1934 ve 1936 yıllarında bir araya gelen kurullardaki kişilerin, hisselerinin tamamının ise yabancılara ait olduğu görülmektedir⁶⁵.

1920 ile 1930 yılları arasında ihdas edilen Zingal ve Çangal Ormanları TAŞ'nin dışında dört Türk anonim şirketinin kurucu, hissedar ve İdare Meclis üyeleri arasında yabancılara rastlanılmamıştır. Bunlardan sermayesi 1.000.000 lira olan *Karadeniz Türk Orman İşletme TAŞ*, 1925 yılında İstanbul'da kurulmuştur⁶⁶. 40.000 lira sermaye ile 18 Ocak 1927'de yine İstanbul'da teşkil edilen *Milli Mahrukut TAŞ*'in ödenmiş sermayesi 20.000 lira olarak belirlenmiştir⁶⁷.

⁶⁴ Ökçün, **a.g.e.**, s.48.

⁶⁵ Ökçün, **a.g.e.**, s.48-49; Yeni Kibrit İhisarı Mukavelesi ve Orman Meselesi hakkında bilgi almak için bk. Arif Oruç, "Kibrit İhisarı: Maliye Vekili Orman Meselesini de Halletmişse Muvaffakiyeti Takdir Edilir", **Yarın**, 17 Haziran 1930, No: 178, s.1.

⁶⁶ Bolu, Kastamonu, Sinop ve Zonguldak çevresindeki ormanların *Karadeniz Türk Orman İşletme TAŞ* tarafından işletilmesiyle ilgili bilgi için bk. **BCA**, 30-18-1-1/ 13-20-18, Tarih: 31.03.1925.

⁶⁷ İstanbul'da ihdas edilen Milli Mahrukut TAŞ'nin 19 Aralık 1926 tarihli kuruluş Kararnamesiyle ilgili ayrıntıları için bk. **BCA**, 30-18-1-1/ 22-79-4, Tarih: 19.12.1926.

Adı geçen şirketin 1929'da sermayesinin 20.000 lira daha artırıldığı görülmektedir. Tevfik Bey Oğlu Hurşit tarafından otuz yıl süre ve on bin hisseye bölünmüş 100.000 lira sermaye ile teşkiline başlanan *Kandıra Halk Orman İşletme TAŞ*'in Ekonomi Bakanlığından gönderilen sözleşme tasarısı ve sermayesinin %10'unun karşılandığını gösteren banka mektubu, 27 Şubat 1929 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Kandıra'da teşkil edilen *Kandıra Halk Orman İşletme TAŞ*'in ödenen sermayesi 25.000, sermayesi ise 100.000 liradır⁶⁸. Bu şirketlerden dördüncüsü durumunda bulunan 20 Ağustos 1930'da Bolu'da kurulan *Bolu Orman İşletme TAŞ*'in sermayesi ise 100.000 lira olmuştur⁶⁹. Adı geçen bu şirketlerin ülkenin erişilebilir orman alanlarında faaliyette bulunup ulaşım sistemleri alanında yatırımlar yaparak üretime katkı sağladığı, hava ve dekovil hattı, lokomotif, oluk ve kanal, sürütme köprüsü ve hayvan yolu inşaa etmesinden anlaşılmaktadır⁷⁰.

III.2. Orman Fakültesi

Atatürk Döneminde orman şirketlerinin teşkil edilmesiyle birlikte fakülte kuruluş çalışmalarının da sürdürüldüğü görülmektedir. 18 Haziran 1934 tarihinde 2524 sayılı Kanunun kabul edilmesiyle Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsüne bağlı Tabii İlimler, Ziraat, Baytar ve Ziraat Sanatlarının yanı sıra bir Orman Fakültesi kurulmuştur⁷¹.

⁶⁸ **BCA**, 30-18-1-2/ 2-16-36, Tarih: 27.02.1929; Kandıra Halk Orman İşletme TAŞ'ın ana sözleşmesinin 58. maddesi değiştirilmiştir. **BCA**, 30-18-1-1/ 12-49-5, Tarih: 09.07.1930; Kastamonu, Bolu, Sinop ve Zonguldak'taki ormanların Karadeniz Orman İşletme TAŞ tarafından işletilmesi ile ilgili 31 Mart 1925 tarihli Kararname için bk. **BCA**, 30-18-1-1/ 13-20-18, Tarih: 31.03.1925; Aynı şirketin esas sözleşmesinin 5, 11, 15, 18, 23, 24, 26, 29, 30, 35, 40 ve 42. maddeleri 12 Temmuz 1934 tarihinde Bakanlar Kurulunca değiştirilmiştir. **BCA**, 30-18-1-2/ 46-50-13, Tarih: 12.07.1934; Türkiye Orman İşleri Anonim Şirketi Müesseselerine katılmak isteyen Akhisar Tütüncüler Bankasının müracaatının kabul edilmesiyle ilgili Ticaret Bakanlığında Başbakanlığa gönderilen yazının ayrıntısı için bk. **BCA**, 30-10-0-0/ 183-261-20, Tarih: 11.08.1925.

⁶⁹ Ökçün **a.g.e.**, s.86-87; *Bolu Orman İşletme TAŞ*'nin 29 Şubat 1928 tarihli Bakanlar Kurulu Kararıyla teşkiline izin verildiği görülmektedir. Bu konuyla ilgili hazırlanan Kararname için bk. **BCA**, 30-18-1-1/ 27-84-18, Tarih: 29.02.1928; Küçük çapta faaliyet gösteren diğer orman şirketleri hakkında bilgi almak için bk. "Ormanlarımız", **İkdam**, 24 Ağustos 1929, No: 13175, s.2.

⁷⁰ Gümüüş, **a.g.e.**, s.104.

⁷¹ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 18.06.1934, s.858; **Resmî Gazete**, S 2735, 25 Haziran 1934; Ormancılık davası yönünden ilköğretimin ele alınmasıyla ilgili makale için bk. Kenan Ünal, "İlköğretim Seferberliğimiz ve Ormancılık Davamız", **İktisadi Yürüyüş**, C 5, S 119, Yıl 5, 13 Aralık 1944, s.7, 18.

Geleceğin mühendislerinin ülke ormancılığının ilerlemesi için çalışmalar yapabilecek yetkinlikte yetiştirmelerini sağlayıp bütün kuruluşlarda alacağı görevleri yerine getirebilmek amacıyla bu fakültenin teşkil edildiği görülmektedir. Bu müessesesinin eğitim öğretim ve araştırma çalışmaları; derslik, laboratuvar, fakülte bahçesi ve fidanlığının yanı sıra Belgrad, İstanbul ve Anadolu'nun çeşitli ormanlarıyla, fabrika ve diğer kurumların günlük, haftalık, aylık ve yıllık öğrenci gezileriyle, bilim insanlarının inceleme seyahatlerindeki uygulama ve gözlemleriyle yapılmıştır. Fakülte eğitim ve araştırma durumuna göre iki bölümden meydana gelmiştir. Genel şubeleri Ankara'daki Yüksek Enstitü Merkezinde; mesleki şubeleri ise İstanbul Bahçeköy'de yer almıştır. Bu eğitim yuvasının ilk iki sınıfında doğa ilimleriyle ziraat fakültelerinin çeşitli enstitülerinden yararlanarak ormancılığın temeli olan tabiat, fizik, matematik, ekonomi, hukuk ve genel bilgilerin yanı sıra yabancı dil, askerlik ve inkılap tarihi dersleri de verilmiştir. 1936-1938 yılları arasında Belgrad ormanı ve Bahçeköy'de kurulan mesleki şubelere ait tesisler, yedi enstitüden meydana gelmiştir. Bunlar; Silvikültür; Orman Muhafaza; Orman Amenajman ve Siyaset; Orman Hasılat ve İşletme İktisadı; Orman İşletme; Orman Mühendisliği; Geodezi enstitüleridir⁷².

Orman Fakültesinin yanı sıra Bursa'da 1934 ve Bolu'da 1937 yıllarında kurulan Orta Orman Mekteplerinden her yıl mühendisler yetiştirilmiş, bunlara büro görevlileri ile orman memurları destek olmuştur⁷³.

III.3. Orman Genel Müdürlüğünün Kuruluşu ve Faaliyetleri

Atatürk Döneminde Orman Fakültesiyle birlikte yeni örgütlenmeleri de gerçekleştirmek amacıyla yapılan yasal düzenlemeler neticesinde 4 Haziran 1937 tarihinde 3204 sayılı *Orman Umum Müdürlüğü Teşkilat Kanunu* kabul edilmiştir⁷⁴. Bu kanunun birinci maddesine göre: ormanları koruma, işletme, imar

⁷² Mazhar Diker, "Orman Fakültesi", **İktisadi Yürüyüş**, Ziraat Fevkalade Sayısı, C 6, S 69-70, Yıl 3, Ekim 1942, s.26.

⁷³ Fahri Bük, "Orman Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Çalışması", **İktisadi Yürüyüş**, Ziraat Fevkalade Sayısı, C 6, S 69-70, Yıl 3, Ekim 1942, s.10; Tarım Bakanlığı Orman İşleri Genel Müdürlüğüne 19 Nisan 1937 tarihi itibarıyla Uzman Fahri Bük atanmıştır. **BCA**, 30-11-1-0/111-9-12, Tarih: 19.04.1937; Orman Genel Müdürü Fahri Bük, ihtiyaç üzerine 100 lira kadro maaşı ile Orman Fen Heyeti Başkanlığına 27 Mayıs 1938'de naklen tayin edilmiştir. Konu ile ilgili bk. **BCA**, 30-11-1-0/ 120-14-7, Tarih: 27.05.1938.

⁷⁴ TBMM, **Kanunlar Dergisi**, 04.06.1937, s.867; **Resmî Gazete**, S 3630, 14 Haziran 1937; Orman Genel Müdürlüğünün kurulması ardından örgütlenme çalışmalarıyla ilgili bilgi almak için bk. "Orman Genel Direktörlüğü Teşkilatı", **Ulus**, 3 Temmuz 1937, No: 5722,

etme, yeniden yetiştirme ve verimli kılmak için gerekli müesseseleri kurma; fen adamları yetiştirme ve ağaçlarla örtülü alanlara yönelik her türlü hizmeti yapmakla yükümlü, tüzel kişiliğe sahip ve katma bütçe ile idare edilen Tarım Bakanlığına bağlı bir Orman Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu bakanlık bünyesinde ve orman işlerinde çalışan bütün memurlar bu müdüriyete bağlanmıştır.

Kanunun ikinci maddesine göre; Orman Genel Müdürlüğü, merkez ve vilayetler olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Merkez teşkilatı; koruma, harita ve kadastro, amenajman, işletme, imar, tedrisat, fenni araştırma, inşaat, ağaçlandırma, mücadele ve avcılık, sanayi ve istatistik, ekonomi, denetim ve teftiş olmak üzere 13 şubeye ayrılmıştır. Merkezde ayrıca bir fen heyeti ile muhasebe müdürlüğü yer almış, şube müdürleri fen heyetinin tabii üyesi hâline gelmiştir. Vilayetler teşkilatı ise ülkenin orman durumuna göre kurulmuştur. Mevcut Orta Orman Mektebi, Orman Genel Müdürlüğüne bağlı olup özel kanun ile kurulmuş, teşkil edilen diğer müesseseler de özelliklerine göre vilayetler teşkilatı ile idare edilmiştir.

Üçüncü maddeye göre; devlet memur ve hizmetlileri hakkındaki hükümler, Orman Genel Müdürlüğü memur ve hizmetlileri hakkında da aynen uygulanmıştır. Ayrıca bu görevlilere de bütçe kapsamındaki memurlarda olduğu gibi emekliye ayrılma hükümleri uygulanmıştır.

3204 sayılı Kanunun dördüncü maddesine göre: Mühendis yardımcılarının yetiştirilmesi ve diğer memur bilgilerinin artırılması için ihtiyaca göre bölge orman mekteplerinin yanı sıra kurs ve orman numune revirleri açılmıştır.

Orman Genel Müdürlüğü: Hukuk Müşavirliği, Muhasebe ve Özlük İşleri gibi idari şubelerden de teşkil edilmiş, vilayet teşkilatında ise 32 müdürlük ve bunlara bağlı her biri bir orman mühendisinin idaresinde bölge şefliklerinden meydana gelmiştir⁷⁵. Devlet gelirleri arasında yer alan ve 1937'den itibaren Genel Müdürlüğe bırakılan gelir miktarı 2.450.000 lirayı bulmuştur. Buna karşılık aynı idareye devredilecek teşkilatın maaş ve masrafı 1.850.000 lira olmuştur⁷⁶. Orman Genel Müdürlüğünün 1938 yılında maaşlı memur sayısı 1.623, daimi ücretli sayısı, 111 ve geçici hizmetli sayısı ise 13'tür⁷⁷.

s.2.

⁷⁵ Bük, a.g.m., s.10.

⁷⁶ TBMM, **Zabıt Ceridesi**, 24.05.1937, s.73.

⁷⁷ İGM, **İstatistik Yıllığı 1949**, s.285; İGM, **Türkiye İstatistik Yıllığı 1950**, s.281; İGM, **1951 İstatistik Yıllığı**, s.330; İGM, **İstatistik Yıllığı 1952**, s.345; Balıkesir Orman Müdürü

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin yıkılışından sonra Türkiye Cumhuriyeti'ne devredilen önemli zenginlik kaynakları arasında bulunan orman varlığının, ülke ekonomisinin her alanına katkı sağladığı bilinmektedir. Daha Millî Mücadele yıllarında askerî birlik ve donanımların taşınmasında önemli rol oynadığı düşünülen trenlerin madencilik faaliyetlerinin durma noktasına gelmesi nedeniyle odunla çalıştırılması, bu dönemde ormanların önemini ortaya koyması bakımından önemli bir gelişme olmuştur.

Atatürk Döneminde TBMM'de yapılan açıklamalar ve hükûmet programlarında ormanların korunması ve onlardan yararlanılması hususunun ele alınması, başta çam, köknar, gürgen ve meşe olmak üzere farklı türde ağaçların işlendiği kereste fabrikalarının açılıp sanayisinin kurulmasına zemin teşkil etmiştir. Bu fabrikaların faaliyete geçmesi savaştan çıkmış ve yıkıma uğramış bir ülkenin toparlanması ve ekonomisinin güçlenmesi bakımından önemli bir gelişme olmuştur.

Atatürk Döneminde kereste fabrikalarının yanı sıra ağaçların çiçek, yaprak kabuk ve tohum gibi maddelerinden de faydalandığı bilinmektedir. Ayrıca savaş, kimya, torna, mobilya, dokuma, tarım, araba, inşaat, doğrama, parke, kibrit, maden, ray, mobilya, kontrplak ve mutfak ürünleri sanayisi başta olmak üzere birçok alanda ormandan ve orman mahsullerinden de istifade edildiği kabul edilmektedir. Orman sanayisinin gelişmesi ve yukarıda bahsi geçen endüstri kollarının Türkiye'de faaliyet göstermesi, bu maddelerin dış ülkelere olan bağımlılığını ortadan kaldırdığı gibi ödenecek dövizin ülke yatırımlarına kaynaklık etmesinin de önünü açmıştır.

1920 ile 1938 yılları arasında orman ve ormancılıkla ilgili birçok yasal düzenlemeler de yapılmıştır. 8 Şubat 1937 tarihli Kanun, ormanlarla ilgili hazırlanan kapsamlı çalışmalardan biri olmuştur. Bu kanunla orman alanlarının sınırları tespit edilirken bu alanların kontrolüyle ağaç kesim çalışmaları, Orman İdaresinin iznine bırakılmıştır. Bu yasal düzenlemelerle bir yandan ormanların korunup onlardan yüksek düzeyde verim alınması amaçlanırken öbür yandan

Sabri Beyin Kütahya Orman Müdürlüğüne; Sabri Beyin yerine de Samsun Orman Müdürü Cemal Beyin tayini için bk. "Orman Müdürümüz Değişti", **Savaş**, 10 Temmuz 1934, No: 204, s.2; "Vilayet Orman Müdürlüğü", **Türkdili**, 10 Temmuz 1934, No: 4250, s.2; Bursa ormanları ve ormancılığı hakkında bilgi almak için bk. Fikri Kozak, "Bursa'nın İktisadi Varlıklarından: Bursa Ormancılığı", **İktisadi Yürüyüş**, C 5, S 100-104, Yıl 5, 1 Nisan 1944, s.56, 75.

bu ağaçlarla örtülü geniş alanlarda yaşanacak karışıklık ve hukuki olmayan uygulamalara ket vurulması hedeflenmiştir.

Atatürk Döneminde orman ve ormancılıkla ilgili örgütsel yapılanmaya da gidilmiş, ilk etapta 1925 ile 1930 yılları arasında başta Zingal (Zindan) ve Çangal Ormanları TAŞ olmak üzere yerli ve yabancı sermayenin iştirakiyle birçok orman şirketi ihdas edilmiştir. Bu şirketlerin kuruluş ve üretim faaliyetleri sayesinde orman ve orman ürünleri ihtiyacı karşılanarak birçok sektöre destek sağlanmasının yanı sıra bu alanda yaşanacak olası yoklukların da önüne geçilip, ülkede yapılan yatırımların sürdürülmesi ve alt yapı sorunlarının giderilmesi temin edilmiştir.

Atatürk Döneminde 18 Haziran 1934 tarih ve 2524 sayılı Kanunla Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsüne bağlı Orman Fakültesinin kuruluşuyla önemli bir örgütlenme daha gerçekleştirilmiştir. Bu müessesenin teşkil edilmesiyle geleceğin mühendislerinin ülke ormancılığının gelişmesi yönünde çalışmalar yapabilecek düzeyde yetişmeleri sağlanıp bütün kuruluşlarda alacağı görevleri yerine getirebilmelerinin önü açılmıştır. Ayrıca bu mühendislerin yetişmesi sayesinde orman alanlarının belirlenip haritalandırılmasıyla ağaçlandırma ve aşılama faaliyetleri temin edilmiş; bozulan ya da deforme olan doku ıslah edilerek afet ve mücadele planları hazırlanmıştır.

Bu dönemde 4 Haziran 1937 tarihinde kabul edilen 3204 sayılı Yasa ile orman ve ormancılıkta yeni bir örgütlenmeye daha gidilerek Tarım Bakanlığına bağlı bir Orman Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Ormanları koruma, işletme, bayındır hâle getirme, yeniden yetiştirme ve verimli kılmak için gerekli kuruluşları ihdas etme; fen insanlarını eğitip ağaçlarla örtülü alanlara yönelik her türlü hizmeti sağlama; bu kuruluşun başlıca görevleri arasında yer almıştır. Orman Genel Müdürlüğü'nün ihdas edilip merkez ve vilayet teşkilatı adı altında birçok şubenin tek bir çatı altında toplanması, çalışmaların ivme kazanmasının yanı sıra sistemli ve verimli hâle gelmesini de temin etmiştir.

Netice itibariyle, orman ve ormancılığın üretim, endüstri, yasal düzenleme ve örgütlenme adı altında yapılan bütün faaliyetleri, ülkenin odun, odun kömürü, kereste ve orman mamulleri ihtiyacını karşılayarak millî ekonomiye katkılar sağlanmasına yol açmıştır.

İntihal Taraması Bu makale intihal taramasından geçirildi. (<https://intihal.net/>) | *This paper was checked for plagiarism. (<https://intihal.net/>)*

Etik Beyan Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır. | *There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.*

Açık Erişim Lisansı Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. | *This work is licensed under Creative Commons AttributionNonCommercial 4.0 International License*

KAYNAKÇA

Aktan, Reşat, **Türkiye İktisadı**, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1968.

Alper, C., “Çoruh'ta Katırcılık Bir Servet Kaynağı Olacak”, **Doğu**, 15 Aralık 1937, No: 11, s.5.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Haz. Ali Sevim vd., Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2006.

“Belgrad Ormanı”, **İktisadi Yürüyüş**, C 2, S 21,15 Ekim 1940, s.7, 10.

“Bir Derya”, **Son Saat**, 14 Eylül 1929, No: 1612, s.1.

“Bugünlerde İstanbul Ormanlarında Yangın Çıkmakta”, **Milliyet**, 30 Temmuz 1930, No: 1604, s.3.

“Bursa Orman Mektebi”, **İktisadi Yürüyüş**, C 5, S 100-104, Yıl 5, 1 Nisan 1944, s.36,78.

Bük, Fahri, “Orman Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Çalışması”, **İktisadi Yürüyüş**, Ziraat Fevkalade Sayısı, C 6, S 69-70, Yıl 3, Ekim 1942, s.10, 66-67.

Cafer, Selman, “İstanbul Orman Fakültesinde Bir Tetkik”, **İktisadi Yürüyüş**, S 6, Yıl 1 Mart 1940, s.2-3.

Conk, Ahmet Cemil, “Brezilya Ormanları”, **İktisadi Yürüyüş**, C 7, S 74, Yıl 4, 16 Ocak 1943, s.9, 22.

Conk, Ahmet Cemil, “Brezilya Karnauba Mumı”, **İktisadi Yürüyüş**, C 7, S 76, Yıl 4, 16 Şubat 1943, s.11.

Conk, Ahmet Cemil, “Brezilya Karnauba Mumı”, **İktisadi Yürüyüş**, C 7, S 77, Yıl 4, 1 Mart 1943, s.15.

Conk, Ahmet Cemil, “Dünya Piyasasının Mühim bir Maddesi: Brezilya Cevizi”, **İktisadi Yürüyüş**, C 7, S 80, Yıl 4, 16 Nisan 1943, s.16.

Conk, Ahmet Cemil, “Dünya Piyasasının Mühim bir Maddesi: Brezilya Çayı”, **İktisadi Yürüyüş**, C 7, S 78, Yıl 4, 16 Mart 1943, s.17.

Conk, Ahmet Cemil, “Brezilya Piosova Elyafi Sellüloz”, **İktisadi Yürüyüş**, C 9, S 88, Yıl 4, 16 Ağustos 1943, s.5.

Cumhuriyetimizin 50. Yılında Ormancılığımız, Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1973.

Çınar, Tevfik Ali, “Kereste Sanayii ve Ticareti”, **İktisadi Yürüyüş**, C 6, Orman Özel Sayısı, Yıl 6, 10 Ocak 1945, s.13-18.

Demirbaş, Ahmet, “Ormancılık Tarihinden 7”, **Orman ve Av**, S 6, Kasım, Aralık 2011, s.36-37.

Diker, Mazhar, “Orman Fakültesi”, **İktisadi Yürüyüş**, Ziraat Fevkalade Sayısı, C 6, S 69-70, Yıl 3, Ekim 1942, s.26-27, 53-54, 77.

Diker, Mazhar, “Ormanlardan Nasıl İstifade Ediyoruz?”, **İktisadi Yürüyüş**, C 6, Orman Özel Sayısı, Yıl 6, 10 Ocak 1945, s.9-12.

“Fabrikalar Mümessilleri Ankara’da Toplandılar”, **Aydın**, 12 Temmuz 1938, No: 290, s.1.

FAO Türkiye Raporu, Ankara 1962.

Fırat, Fehim, “Orman İşletmeleri”, **İktisat ve Ticaret Ansiklopedisi**, 8. Cilt, İstanbul 1953, s.17.

“Genel Ziraat Sergisi”, **Açık Söz**, 3 Temmuz 1936, No: 75, s.2.

Gümüş, Cantürk, **Türk Orman Devrimi**, Türkiye Ormanlılar Derneği Yayınları, Ankara 2018.

Hatipoğlu, Şevket Raşit, “Bizim Ormancılığımız”, **İktisadi Yürüyüş**, C 6, Orman Özel Sayısı, Yıl 6, 10 Ocak 1945, s.1, 8.

“Her Vatandaş Her Sene Bir Ağaç Dikecek”, **Yeni Sabah**, 13 Temmuz 1938, No: 69, s.2.

Huş, Savni, “Harpte ve Harp Sanayiinde Odunun Yeri”, **İktisadi Yürüyüş**, C 5, S 109, Yıl 5, 3 Temmuz 1944, s.13, 24.

https://www.ktu.edu.tr/dosyalar/ormanamenajmani_d3738.pdf, Erişim Tarihi: 02.04.2021.

İnal, Selahattin, “Orman”, **İktisat ve Ticaret Ansiklopedisi**, 8. Cilt, İstanbul 1953, s.9-11.

“İzmit’le Derince Arasındaki Ormanlar Yanıyor”, **Anadolu**, 27 Temmuz 1935, No: 6273, s.2.

Kâğıtçı, Mehmet Ali, “Mühim Bir Sanayi Şubesi: Orman Sanayii”, **İktisadi Yürüyüş**, C 5, S 110, Yıl 5, 17 Temmuz 1944, s.6-7,18.

Karacan, Ali Naci, “Ağaç”, **Tan**, 2 Mayıs 1935, No: 10-3313, s.1.

“Kastamonu Belediyesi Odun Buhranını İzale Etti”, **Akşam**, 17 Ağustos 1937, No: 6765, s.12.

“Kereste Fiyatları Ucuzlatılacak”, **Kurun**, 12 Temmuz 1938, No: 7364-1454, s.1, 4.

“Kocaeli Ormanları”, **Halkın Sesi**, 11 Temmuz 1934, No: 1218, s.4.

Kozak, Fikri, “Bursa'nın İktisadi Varlıklarından: Bursa Ormancılığı”, **İktisadi Yürüyüş**, C 5, S 100-104, Yıl 5, 1 Nisan 1944, s.56, 75.

Köse, Selahattin, “Orman Amenajmanının 100 Yıllık Tarihçesi”, **Orman Amenajmanının Yüzüncü Yılı**, Ed. Sezgin Özden, Türkiye Ormanlılar Derneği Yayınları, Ankara 2019, s.7-27.

Kutlutan, İbrahim, “Ormansızlıktan Çektiklerimiz”, **İktisadi Yürüyüş**, S 3, Yıl 1, 15 Ocak 1940, s.5.

Kutlutan, İbrahim, “Lüzumlu Bir İptidai Madde: Ağaç”, **İktisadi Yürüyüş**, S 5, Yıl 1, 15 Şubat 1940, s.2, 16.

Kutlutan, İbrahim, “Neden Devlet İşletmesine Gidiyoruz?”, **İktisadi Yürüyüş**, S 6, Yıl 1 Mart 1940, s.3.

Kutlutan, İbrahim, “Ormanlarımızın Geliri”, **İktisadi Yürüyüş**, S 7, Yıl 1, 16 Mart 1940, s.2.

Kutlutan, İbrahim, “Kereste Piyasamız”, **İktisadi Yürüyüş**, S 9, Yıl 1, 15 Nisan 1940, s.5.

Kutlutan, İbrahim, “Kereste Ticaretimiz”, **İktisadi Yürüyüş**, S 10, Yıl 1, 1 Mayıs 1940, s.8,16.

Kutlutan, İbrahim, “Ağaç ve Toprak Bayramı”, **İktisadi Yürüyüş**, C 2, S 13, Yıl 1, 15 Haziran 1940, s.8-9.

Kutlutan, İbrahim, “Ormanlı ve Ormansız Köy”, **İktisadi Yürüyüş**, C 2, S 14, Yıl 1, 1 Temmuz 1940, s.16.

Kutlutan, İbrahim, “İzmir'in Meyankökü ve Palamut Fabrikası”, **İktisadi Yürüyüş**, C 2, S 16, Yıl 1, Ağustos 1940, s.3,14.

Kutlutan, İbrahim, “Çorak ve Çıplak Topraklarımız”, **İktisadi Yürüyüş**, C 2, S 16, Yıl 1, 1 Ağustos 1940, s.4.

Kutlutan, İbrahim, “Köylü, Orman, Tasarruf”, **İktisadi Yürüyüş**, C 3, S 27, Yıl: 2, 16 Ocak 1941, s.16.

Kutlutan, İbrahim, “Sulhta ve Harpte Kıymetini Muhafaza Eden Servet: Ormanlar”, **İktisadi Yürüyüş**, C 4, S 44, Yıl 2, 1 Ekim 1941, s.10.

Kutlutan, İbrahim, “Milli Servet Kaynaklarımızı Korumak İçin Ormancılıkta Planlı Çalışma”, **İktisadi Yürüyüş**, C 4, S 48, Yıl 2, 1 Aralık 1941, s.12, 19.

Kutlutan, İbrahim, “Köy İktisadında Orman”, **İktisadi Yürüyüş**, C 5, S 64, Yıl 3, 1 Ağustos 1942, s.12, 20.

Kutlutan, İbrahim, “Şehir ve Şehirli İktisadında Orman”, **İktisadi Yürüyüş**, C 6, S 65, Yıl 3, 16 Ağustos 1942, s.12, 22.

Kutlutan, İbrahim, “Ormancılığımız”, **İktisadi Yürüyüş**, Ziraat Fevkalade Sayısı, C 6, S 69-70, Yıl 3, Ekim 1942, s.11,67.

Millet Meclisi, Tutanak Dergisi, Orman Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı ve Orman ve Plân Komisyonları Raporları (1/511), S. Sayısı: 427, 31.07.1971.

“Muğla’da Orman Yangını”, **İzmir Postası**, 17 Temmuz 1934, No: 3955, s.5.

Nadi, Yunus, “Ankara’da Orman”, **Cumhuriyet**, 21 Haziran 1929, No: 1837, s.1.

“Odun ve Kömür Tacirleri İhtikâr Yapmaya Başladılar”, **Son Telgraf**, 29 Mayıs 1937, No: 396-83, s.3.

Oray, İsmail, “Orman”, **İktisat ve Ticaret Ansiklopedisi**, 8. Cilt, İstanbul 1953, s.11.

“Orman Genel Direktörlüğü Teşkilatı”, **Ulus**, 3 Temmuz 1937, No: 5722, s.2.

“Orman İşleri: Yeni İnşaat için Ayrılan Kereste”, **Yeni Yol**, 6 Temmuz 1937, No: 2392, s.1.

“Ormanlarımız”, **İkdam**, 24 Ağustos 1929, No: 13175, s.2.

“Ormanların İstimlakı”, **Ulusal Birlik**, 6 Temmuz 1937, No: 104, s.4.

“Ormanların İstimlak Muamelelerine Başlanıyor”, **Yeni Asır**, 6 Temmuz 1937, No: 9594, s.2.

“Orman Mektebini Ziyaret”, **Son Posta**, 5 Temmuz 1933, No: 1057, s.11.

“Orman Müdürümüz Değişti”, **Savaş**, 10 Temmuz 1934, No. 204, s.2.

Oruç, Arif, “Kibrit İnhisarı: Maliye Vekili Orman Meselesini de Halletmişse Muvaffakiyeti Takdir Edilir”, **Yarın**, 17 Haziran 1930, No: 178, s.1.

Ökçün, A. Gündüz, **1920-1930 Yılları Arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye**, Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, 2. Basım, Ankara 1997.

Pınar, Rıdvan, “Devlet Orman İşletmesi”, **İktisadi Yürüyüş**, C 9, S 92, Yıl 4, 15 Ekim 1943, s.16, 21.

Pınar, Rıdvan, “Mühim Bir Varidat Kaynağımız, Devlet Orman İşletmesi”, **İktisadi Yürüyüş**, C 5, S 105, Yıl 5, 1 Mayıs 1944, s.9.

Pınar, Rıdvan, “Mühim Bir Varidat Kaynağımız, Devlet Orman İşletmesi”, **İktisadi Yürüyüş**, C 5, S 106, Yıl 5, 16 Mayıs 1944, s.7, 23.

Pınar, Rıdvan, “Mühim Bir Varidat Kaynağımız, Devlet Orman İşletmesi”, **İktisadi Yürüyüş**, C 5, S 107, Yıl 5, 1 Haziran 1944, s.8, 21.

Şensoy, İhsan, “Orman Sevgisi”, **İktisadi Yürüyüş**, C 2, S 24, Yıl 1, 1 Aralık 1940, s.13,16.

Taraklı, Duran, **Ormanlarımız ve Yerleşimleri**, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları, Ankara 1990.

Toksoy, Devlet, **Türkiye’de Orman ve Ormancılık Faaliyetlerini Özelleştirme İmkânları Üzerine Bir Çalışma**, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trabzon 1994.

Tolunay, Ahmet, **Sosyal Ormancılık ve Türkiye Açısından Önemi**, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1998.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 11.10.1920.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 18.06.1922.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 15.04.1924.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 22.04.1924.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 22.04.1924.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 22.04.1924.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 06.12.1924.

- Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 02.12.1925.**
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 17.02.1926.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 01.06.1926.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 26.05.1927.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 02.01.1930.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 01.12.1932.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 10.06.1933.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 02.06.1934.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 18.06.1934.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 23.06.1934.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 05.06.1935.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 08.02.1937.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 08.02.1937.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 26.04.1937.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 31.05.1937.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 04.06.1937.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 12.06.1937.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 14.01.1938.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 11.04.1938.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 16.05.1938.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 30.05.1938.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 13.06.1938.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kanunlar Dergisi, 24.06.1938.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, 01.03.1922.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, 01.03.1923.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, 05.09.1923.
Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, 27.11.1924.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, 01.11.1928.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, İktisat Vekâleti Bütçesi, 17.05.1930.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, 1931 Senesi Bütçesi Hakkında 1/80 Numaralı Kanun Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası, 14.07.1931.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, 20.06.1932.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, 1932 Senesi Bütçesi Kanunu Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası, 20.06.1932.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, 04.07.1932.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, 1933 Malî Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası, 15.05.1933.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, 1934 Malî Senesi Muvazene-i Umumiye Kanunu Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası, 27.05.1934.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, 1935 Malî Yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası, 22.05.1935.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, Varidat Bütçesi, 22.05.1935.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, 25.05.1936.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, 1936 Malî Yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası, 25.05.1936.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, Masraf Bütçeleri, 25.05.1936.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, 24.05.1937.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, Varidat Bütçesi, 24.05.1937.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, 01.11.1937.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, 08.11.1937.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, 1938 Malî Yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası, 23.05.1938.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Zabıt Ceridesi, Masraf Bütçeleri, 23.05.1938.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), İstatistik Yıllığı 1929.

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **İstatistik Yıllığı 1930.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **İstatistik Yıllığı 1930-1931.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **İstatistik Yıllığı 1931-1932.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **İstatistik Yıllığı 1932-1933.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **İstatistik Yıllığı 1934-1935.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **İstatistik Yıllığı 1935-1936.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **Tarım İstatistikleri 1934-1937.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **Tarım İstatistikleri 1936-1937.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **Küçük İstatistik Yıllığı 1937-1938.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **İstatistik Yıllığı 1938-1939.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **Küçük İstatistik Yıllığı 1938-1939.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **İstatistik Yıllığı 1939-1940.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **Küçük İstatistik Yıllığı 1939-1940.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **İstatistik Yıllığı 1940-1941.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **Küçük İstatistik Yıllığı 1940-1941.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **İstatistik Yıllığı 1941-1942.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **Küçük İstatistik Yıllığı 1941-1942.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **İstatistik Yıllığı 1942-1943.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **Küçük İstatistik Yıllığı 1948.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **İstatistik Yıllığı 1948.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **İstatistik Yıllığı 1949.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **Küçük İstatistik Yıllığı 1949.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **Türkiye İstatistik Yıllığı 1950.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **1951 İstatistik Yıllığı.**

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü (İGM), **İstatistik Yıllığı 1952.**

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-1-0-0/ 82-516-16, Tarih: 00.00.0000

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-18-1-1/ 13-20-18, Tarih: 31.03.1925.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0/ 183-261-20, Tarih: 11.08.1925.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-18-1-1/ 18-16-14, Tarih: 03.03.1926.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-18-1-1/ 19-35-13, Tarih: 30.05.1926.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-18-1-1/ 22-79-4, Tarih: 19.12.1926.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-18-1-1/ 27-84-18, Tarih: 29.02.1928.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-18-1-2/ 2-16-36, Tarih: 27.02.1929.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-18-1-1/ 12-49-5, Tarih: 09.07.1930.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-18-1-2/ 14-68-8, Tarih: 15.10.1930.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0/ 8-48-21, Tarih: 05.07.1932.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0/ 120-852-21, Tarih: 14.08.1932.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0/ 120-853-11, Tarih: 20.11.1932.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0/ 120-855-4, Tarih: 05.05.1934.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-18-1-2/ 46-50-13, Tarih: 12.07.1934.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0/ 120-855-15, Tarih: 09.08.1934.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-18-1-2/ 48-63-3, Tarih: 20.09.1934.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-18-1-2/ 51-5-7, Tarih: 22.01.1935.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0/ 120-855-27, Tarih: 16.09.1935.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0/ 120-855-36, Tarih: 27.09.1935.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0/ 120-856-6, Tarih: 03.10.1935.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0/ 8-49-13, Tarih: 10.10.1935.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0/ 183-264-4, Tarih: 28.10.1935.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0/ 183-264-8, Tarih: 24.10.1936.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0/ 73-477-7, Tarih: 26.01.1937.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-10-0-0/ 183-264-10, Tarih: 24.03.1937.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-11-1-0/ 111-9-12, Tarih: 19.04.1937.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-18-1-2/ 80-99-13, Tarih: 10.12.1937.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-11-1-0/ 120-14-7, Tarih: 27.05.1938.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 5, 7 Mart 1921.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 81, 7 Ocak 1925.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 244, 14 Aralık 1925.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 311, 2 Mart 1926.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 404, 26 Haziran 1926.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 607, 14 Haziran 1927.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 1391, 7 Ocak 1930.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 2273, 10 Aralık 1932.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 2435, 24 Haziran 1933.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 2723, 10 Haziran 1934.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 2735, 25 Haziran 1934.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 2742, 3 Temmuz 1934.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 3027, 13 Haziran 1935.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 3537, 18 Şubat 1937.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 3596, 5 Mayıs 1937.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 3627, 10 Haziran 1937.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 3630, 14 Haziran 1937.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 3639, 24 Haziran 1937.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 3814, 21 Ocak 1938.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 3886, 19 Nisan 1938.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 3913, 21 Mayıs 1938.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 3923, 2 Haziran 1938.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 3943, 25 Haziran 1938.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete, S 3958, 13 Temmuz 1938.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), **İstatistik Göstergeler 1923-2005**.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), **İstatistik Göstergeler 1923-2006**.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), **İstatistik Göstergeler 1923-2011**.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), **İstatistik Göstergeler 1923-2012**.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), **İstatistik Göstergeler 1923-2013**.

Ünaldı, Kenan, “Milli Bir Servet Kaynağı: Devlet Orman İşletmeleri”, **İktisadi Yürüyüş**, C 5, S 112, Yıl 5, 16 Ağustos 1944, s.15.

Ünaldı, Kenan, “Bugünkü ve Yarın ki Türkiye Ormanlığı”, **İktisadi Yürüyüş**, C 5, S 116, Yıl 5, 16 Ekim 1944, s.10-11.

Ünaldı, Kenan, “İlköğretim Seferberliğimiz ve Ormanlık Davamız”, **İktisadi Yürüyüş**, C 5, S 119, Yıl 5, 13 Aralık 1944, s.7,18.

“Vilayet Orman Müdürlüğü”, **Türkdili**, 10 Temmuz 1934, No: 4250, s.2.

“Yangınlar Söndürüldü”, **Haber**, 19 Ağustos 1934, No: 829, s.6.

“Yeni Talimatname Bugünlerde Geliyor”, **Türksözü**, 18 Haziran 1937, No: 3856, s.2.

“Yüksek Orman Mektebine Kaydı Kabul Şeraiti”, **Vakit**, 25 Ağustos 1929, No: 4175, s.5.

